

SVENSK ORGAN FÖR FINLANDSSVENSKT BILDNINGARBETE BYGDEN

Nummer 1/2010 • Pris 2 e

www.sfv.fi

Fallåker: Amatörteater när den är som bäst

Topelius var mycket
mer än diktare

Allt fler organisationer
skriver historik

Gröna värden:
Köpstopp i ett helt år

Rädd för att vara svensk?

SVENSK BYGDEN

ORGAN FÖR FINLANDSSVENSKT BILDNINGARBETE

Nr 1

Februari 2010
89 årgången

UTGIVARE

Svenska folkskolans vänner
www.sfv.fi

Svenskbygden utkommer med fem nummer år 2010:

- 27.2 (materialdag 10.2)
- 12.4 (materialdag 29.3)
- 10.6 (materialdag 26.5)
- 13.10 (materialdag 30.9)
- 3.12 (materialdag 19.11)

REDAKTIONSRÅD

Ann-Mari Häggman ordförande,
Christina Flemming, Christoffer Grönholm,
Mikael Reuter, Lisbet Ruth och Rabbe Sandelin.

REDAKTION

SFV, Annegatan 12, 00120 Helsingfors,
tel. 09-684 4570, fax 09-6844 5715.
sfv@sfv.fi

Chefredaktör:

Christoffer Grönholm
christoffer.gronholm@sfv.fi

Redaktör & layout:

Rabbe Sandelin
rabbe.sandelin@sfv.fi
09-68445712

PÄRM

Cabaret på Fallåker: Betty Langinauer,
Tia Kirjonen, Tommy Haakana och Char-
lotta Holmberg. I bakgrunden syns Lin-
da Pellinen, Ville Vuorelma och Hasse
Selenius.EKENÄS TRYCKERI AB
ISSN 0356-1755Fallåkers teatergång har en otrolig glöd
och drivkraft. Det skapar en positiv åter-
koppling, berättar ordförande Christoffer
Isaksson. Sidan 6.Årets topeliuspristagare Camilla Berg-
gren har vänt upplagesiffrorna för Östra
Nyland. Lokaltidningen har definitivt en
framtid, säger hon. Sidan 14.

Med jämna mellanrum går ledande politiker ut med brösttoner till befolkningen om att vi måste konsumera mera för att trygga arbetena i fosterlandet. Vi funderar nog alldeles för lite på vad vår lilla jord riktigt klarar av...

LOTTA NUMMELIN HADE KÖPSTOPP I ETT HELT ÅR, SIDAN 23

Fallåker teater – Amatörteater när den är som bäst	7
Bränn & Bränn gör historia	11
Topeliuspriset: Camilla Berggren	14
Är romantiskt tänkande farligare än rationalistiskt?	18
Benita Ahlnäs: Hembygd i förvandling	19
Topelius var mycket mer än bara diktare	20
Rabbe Sandelin är Svenskbygdens nya redaktör	22
Ur arkivets gömmor	26
Svenska studiecetralen firar 90 år!	28
Gustaf Widén Rädd för att vara svensk?	30
Lotta Nummelin höll köpstopp i ett år	34
Bo Lönnqvist: »Vi födas för att dö, vi dö för att leva«	38
Axxell växer i Pargas	48
Sveriges hjälp under evakueringen 1940	50
Elvi Holmström: Minan	58
Rop i natten – och dimma	60

Viveka Åberg ekonomiassistent på SFV

Viveka Åberg inledde arbetet som ekonomiassistent på Svenska folkskolans vänner den 1 december 2009. Hon är ansvarig för SFV:s stipendieberedning och svarar på frågor som gäller SFV:s utdelning av understöd och stipendier. Tjänsten är ny, och syftet är att strömlinjeforma och förenhetliga stipendiebehandlingen. Hon kommer även att sköta bokföringsärenden.

Senast har hon arbetat med ekonomiärenden på Folkhälsans ekonomiavdelning.

– Jag trivs bra på SFV. Till skillnad från Folkhälsan är vi inte så många på kansliet. Samtidigt är det roligt och intressant att få jobba för finlandssvenskheten, säger hon.

Rabbe Sandelin redaktör för Svenskbygden

Rabbe Sandelin arbetar sedan 1.1.2010 som redaktör för SFV:s tidskrift Svenskbygden och SFV-kalendern.

Han kommer även att ansvara för förnyelsen och uppdateringen av webbsidorna, för layout och fotografering samt andra kommunikationsuppgifter inom SFV.

Hans senaste anställning var som redaktör för SFP:s medlemstidning Medborgarbladet. Sandelin har även arbetat med personalinformation och börsinformation på Stockmann Abp, och har även ett eget mediaföretag.

Läs en intervju med Sandelin på sidan 22.

Bevingade ord

Folk är aldrig så banala som när de tar sig själva på djupt allvar.

Oscar Wilde

Att leva grönt

Gröna värderingar är på modet. Gröna och gröna, vad avses egentligen? Handlar det om att köpa sådana produkter och tjänster som marknadsförs som gröna och ekologiska – sådana produceras numera industriellt som massprodukter – eller gäller det värderingar som kommer inifrån. Om en mänska av övertygelse vill leva miljömedvetet och ekologiskt är det en aktiv process som kräver ständiga val och kval. En sådan person får vi träffa i detta nummer: Lotta Nummelin som levde ett helt år med köpstopp. Läs om hennes upplevelser på sidan 34.

De flesta av oss är mera passiva. Många funderar på återvinning och har åtminstone börjat sortera avfallet. Vi har börjat köpa sådana prylar som säljs som miljövänliga, men vid närmare eftertanke visar det sig att en stor del av dessa produkter inte är miljövänliga eller särskilt ekologiska och att vi egentligen har blivit manipulerade av marknadsföringen. Som exempel kunde vi ta miljövänliga bilar som går på etanol eller grönsaker som odlas ekologiskt. Etanol är mycket dyr att framställa, den framställs ur sockerrör, majs eller andra cellulosa växter som måste transporteras runt halva jordklotet för att sedan snabbt förbrännas på gatorna i Norden. Ekologiskt odlade grönsaker är ofta dyrare och mindre ekologiska än vanliga tomater.

Vad innebär "rättvisemärkt" kaffe? Många tror att det är mer ekologiskt odlat än vanligt kaffe, men avsikten är i stället att lämna en större del av vinsten åt de lokala odlarna. Avsikten är god, men när vi granskar det med förstoringsglas visar det sig att merparten av det pris vi betalar i butiken precis som förr går till mellanhänder: grossister, transport, logistik.

De flesta av oss har inte tid att kontrollera bakgrunden till alla de produkter som marknadsförs som gröna. Vi borde kunna lita på den information som vi får, men jag tror att vi blir mer och mer skeptiska. Måste vi för den skull gå omkring och ha då-

Christoffer
GRÖNHOLM

ligt samvete? Absolut inte, vi bör kunna lita på Kesko, S-gruppen och de alternativa kanaler som marknadsför ekologiska produkter.

Men termerna är onekligen förvirrande. Vi kan bara ta ordet ekologi som exempel. Längre användes det enbart

i vetenskapliga kretsar, men på 1960- och 70-talen spreds ekologin som term och idé ut i samhället. Plötsligt blev ekologin en samhällsideologi för människor som aktivt började värna om miljön och naturen. Man började tala om ekologisk jämvikt, stabilitet och balans, ekologiskt byggande och boende. Men har de blivit mer än retorik? Alla politiska partier efterlyser i dag en "sund ekologisk livssyn" för all verksamhet, men få begrundar vad det innebär.

De ungdomar som tagit ekologin till livsstil reser runt jordklotet för att demonstrera mot i-länderna och de globala företagen. Detta trots att varje i-land och globalt företag i dag har en avancerad miljöpolitik och miljöcertifiering av sina produkter. Men medborgarrörelserna ställer hela tiden skarpare krav och stramare tidtabeller. Det är ju konflikten som håller dessa rörelser i gång. De flesta som deltar i dylika demonstrationer, t.ex. nyligen i klimatkonferensen i Köpenhamn, är vanliga ungdomar med seriösa avsikter, men varje gång infiltreras de av anarkister som bara vill åstadkomma största möjliga skadegörelse. Och sedan hamnar alla i häktet.

Vad skall den vanliga medborgaren tro på? De flesta vill ju leva ekologiskt och miljömedvetet men undvika konflikter. Hurudan mat man skall köpa, hurudan bil man skall köra, hur skall man bo? Om vi blint följer medierna är förvirringen stor därför att det hela tiden kommer motstridiga uppgifter. Vi borde förhålla oss mycket kritiskt till alla nyheter och rön som kommer i dagen. Vi borde mer och mer lita på vårt bondförnuft och vårt eget omdöme och inte ständigt behöva gå omkring med dåligt samvete. Var och en skall leva miljömedvetet på sitt eget sätt.

Svenskbygden förnyas

SFV inleder det nya tiotalet med att förnya sina webbsidor och publikationer. Från början av 2010 jobbar Rabbe Sandelin som redaktör på SFV och redan i detta nummer av Svenskbygden ser vi hans fingeravtryck. Just nu gör vi inga större ingrepp i tidningen. Vi fräschar upp den och försöker hålla den mångsidig. Vi får mycket respons på tidningen och i de flesta fall handlar det om positiv feedback. Läs intervjun med Rabbe och ta del av hans presentation. I år utkommer Svenskbygden som vanligt med fem nummer. Vi fortsätter med det populära korsordet i varje nummer och som ett nytt inslag har vi ett sudoku.

Det är ju inga små stövlar Rabbe stiger in i. Olle Spring skötte redigeringen av Svenskbygden med stor framgång i 19 år. Jag passar här på tillfället att hjärtligt tacka honom för allt vad han gjort för tidningen och SFV-kalendern. Pålitlighet, fitness, värme och empati kännetecknade hans arbete. Jag önskar Olle och Gun glada och lyckliga pensionsdagar, men jag hoppas att samarbetet fortsätter. Olle har ju börjat sprida glädje på annat sätt. Han spelar hajdare på heltid tillsammans med vännen Caj Ehrstedt och några andra kompisar. Samtidigt riktar jag ett varmt tack till redaktionssekreteraren Christine Romberg som på hösten flyttade över till Svenska Studieccentralen. Tack Tine och lycka till!

Svenskbygden kommer kontinuerligt att ta upp olika aktiviteter inom SFV-familjen. Det kommer att handla om Schildts, Svenska studiecentralen, Ate-na, Cityportal och dess morgonteve, och inte minst om Axxell, som är den klart största enheten inom vår koncern. Där kommer mycket att hända under 2010 och 2011 då det nya högkvarteret byggs i Karis.

SFV:s årshögtid med lunch och utdelning av priser och medaljer hålls i år den 31 mars. I skrivande stund är ansökningstiden öppen för stipendier och understöd. Deadline är 15.2. Vi hoppas kunna fatta beslut om hela utdelningen inom april månad 2010 så att alla som beviljas studieresor eller auskultningskurser inkommande sommar hinner få beskedet i tid.

I detta nummer presenterar vi ett enastående erbjudande från **Uppslagsverket Finland**. Endast Svenskbygdens läsare får nu möjlighet att köpa uppslagsverket till specialpris. Passa på att utnyttja tillfället så länge det finns böcker i lagret. Om du själv har uppslagsverket på din hylla kan du köpa det till goda vänner och släktingar som gåva!

Vi ber att läsarna hör av sig till Rabbe och mig om allt som rör Svenskbygden och dess inslag. Nya uppslag och teman, kritiska infallsvinklar och tips av olika slag är välkomna. Gott nytt år tionde 2010!

Christoffer Grönholm

Fallåker teaters eldsjäl har i 38 år varit **JALLE OCH INGE ÅKERLUND**. Nu har ordförandeklubban getts till **CHRISTOFFER ISAKSSON**. Bilden är från *Cabaret* med Jalle Åkerlund som den judiske frukthandlaren Schultz och Inge Åkerlund som fraülein Schneider.

Fallåker teater i Esbo

Amatörteater när den är som bäst

Fallåker teater nära Bemböle i Esbo har inga problem med att sälja ut årets uppsättning, musikalen *Cabaret*. I skrivande stund är 24 föreställningar slutsålda, och teaterns ordförande Christoffer Isaksson försöker febrilt pussla ihop extra datum så att man kommer upp till cirka 30.

TEXT: RABBE SANDELIN

DET INTE ALLDELES LÄTT. Eftersom alla i gruppen på sexton personer har ”riktiga” jobb går det inte alltid att hitta tider som passar alla. Och då alla är med på frivillig bas måste föreställningarna ske på veckoslut, och några veckoslut i terminen måste förstås alla ha ledigt på riktigt, berättar Christoffer Isaksson.

Den stora efterfrågan har gjort att Fallåker inte behöver någon marknadsföring i egentlig mening. En enda annons kungjorde spelstarten, och en bra recension i Hbl gjorde resten.

– Att vi inte tvingas marknadsföra oss underlättar förstås vår ekonomi, men kanske inte så mycket man kunde tro. Vi satsar ju i stället mycket pengar på professionella människor när det gäller regi, musik och ljussättning.

Och den satsningen märks. Samtidigt handlar framgången förstås om mycket mer än bara satsningar på proffs i vissa kritiska skeden av produktionen.

– Publiken gillar Fallåkers uppsättningar av två orsaker. För det

första satsar vi konsekvent på musikteater, komedier och farsor. Man kommer aldrig att se introspektiva, nya och experimentella pjäser på Fallåker. För det andra, och egentligen det viktigaste, har Fallåker-gänget en otrolig glöd och drivkraft. Publiken märker att vi satsar allt, och det skapar en positiv återkoppling där vi får energi av publiken, berättar Isaksson.

Pjäsväl utgående från gruppens förutsättningar

Christoffer Isaksson säger att Fallåkers repertoar och pjäsväl byggs upp på basen av hur den aktuella gruppen ser ut.

– Vem kan sjunga, vem kan dansa? Vilka roller kan vi besätta med vilka ur gruppen? Då vi svarat på de här frågorna brukar de kommande uppsättningarna utkristallisera sig, berättar Isaksson utan att avslöja vad Fallåker har på listan för nästa år.

Enligt Isaksson handlar pjäsvallet också om att hitta stycken där alla i gruppen kan få en roll – även det faktumet utesluter köksdramer med bara tre eller fyra

roller.

Planeringsarbetet och övningarna brukar Fallåker inleda i mitten av augusti, och premiären brukar vanligen ske precis innan jul, med spelningar som fortsätter hela vårterminen. Vissa år har spelningarna spillt över till höstterminen, och då kan det hända att man både spelar och övar samtidigt.

– Inför *Cabaret* hade vi sextiofem övningar, så det är enkelt att räkna ut att de som är med i arbetet inte behöver söka andra hobbyer för att fylla ut tiden.

Eget hus avgörande

Fallåker teater spelar i Fallåker UF:s hus, och Christoffer Isaksson har inga planer på att ändra på det, trots att alla som vill se pjäserna inte ryms in. Till dem som kanske önskar en lite större salong så att större publikmassor kunde njuta av Fallåker teater svarar Isaksson att salen inte kan vara för stor, eftersom Fallåkerbesättningen sjunger utan ljudförstärkning.

Fallåker Uf och Esbo IF (som håller till i husets nedre våning), →

FRABE SANDELIN

Det är fantastiskt att ha möjlighet att ha ett vanligt jobb och ändå få spela teater för fulla salonger vid sidan om, berättar **CHRISTOFFER ISAKSSON**.

– I och med att det allmänna arbetsklimatet ändrat har vi helt enkelt mindre fritid att avvara på våra hobbyer, så det kunde vara en bra lösning med ett permanent teaterunderstöd i framtiden. Då kunde vi anställa en medarbetare att hjälpa till med allt arbete kring produktionerna: kläder, scenografi, dekor och alla tusentals mekanismer och uppgifter som måste skötas för att kunna göra en produktion av Fallåkers kaliber. Hittills har primus motor utgjorts av eldsjälarna Jalle och Inge Åkerlund, säger Isaksson.

Frivilligarbetet avgörande

I trettioåttio år har Fallåker spelat för fullt hus, och de goda recensionerna är många. Hbl skrev bl.a. så här efter den senaste premiären: ”Cabaret är med sina oförglömliga musiknummer och sin lyckade syntes av småfräckt glittrig underhållning, gripande love story och alltid lika aktuell samhällskommentar en pjäs som sätter ribban högt för fortsatta repertoarval på Fallåker.”

– Men inget skulle vara verklighet utan den enorma insats som Fallåker UF gör, med sina 150 medlemmar varav 100 är aktiva i teaterverksamheten och ställer upp i kaffegrupper, garderob, lotteri, parkeringsvakter och talkoarbete. De ställer verkligen upp i alla väder, berättar Isaksson.

→ har donerat huset till SFV, och teater- och idrottsföreningsverksamheten är genom en fond säkrade i sin nuvarande form.

– Det är viktigt att man kan verka i ett eget hus. Med vår ambitionsnivå skulle det vara omöjligt att verka utan ett permanent hus. Fallåker passar oss perfekt, det är varken för stort eller för litet, utan ger den intima känsla som är viktig för kontakten med publiken, berättar Isaksson.

– En annan viktig bidragsgivare är Esbo stad, vars långsiktiga kulturstöd gör det möjligt för

oss att avlöna en teatersekreterare som har hand om till exempel biljettförsäljningen medan vi övriga är på arbete.

Resten av administrationen sköts av teaterns styrelse vid sidan om de egentliga teaterövningarna och spelningarna.

– Varje uppsättning kräver en ny runda av understödsansökningar, uppgörandet av budgetar, avtal och så vidare, berättar Isaksson. Han anser att stödssystemen i vissa avseenden kanske kunde utvecklas mot mer permanenta former.

FREDRIK HOLMSTEN

Huvudrollsinnehavaren **MONICA BORGSTRÖM** samt fr. v. **CHARLOTTA HOLMBERG**, **BETTY LANGINAUER**, **LINDA PELLINEN** och **VILLE VUORELMA**

Inte tid för teatersamarbete

Något samarbete mellan amatörteatrarna inom Svenskfinland finns inte i egentlig mening, och Christoffer Isaksson är inte säker på att det känns alldeles nödvändigt.

– Inte för att man inte kunde ha nytta av att utbyta idéer och erfarenheter. Största orsaken till frånvaron av samsamarbetsstrukturer är nog tidsbristen. Vi är helt slutkörda som vi är, så tanken på att sitta på symposier och träffar efter dagarbetet och jobbet med teatern känns övermäktigt.

Fallåker har ändå några gånger sträckt sig utanför Esbos gränser – då fallåker UF fyllde hundra år turnerade Fallåker Teater på Åland med jubileumsmusikalen *Lorden från gränden*.

Christoffer Isaksson har tagit över ansvaret för Fallåker efter Jalle och Ingegerd Åkerlund,

som jobbat med Fallåker ända från början. Själv halkade han in i teaterbranschen via sången.

– Jag sjöng i Akademiska sångföreningen, och i en kvartett. När Svenska Teatern satte upp Teaterbåten år 2002 var jag med som sångare och statist och blev ordentligt teaterbiten. Jalle Åkerlund fick nys om mig via några omvägar och så kom jag med i Fallegänget.

Erfarenheterna och åren med Fallåker har ändå inte inneburit några nya karriärtankar för Isaksson, som till vardags är verksamhetsledare för De utvecklingsstöddas väl i Mellersta Nyland r.f.

– Skådespelandet är livsstil. Det är en fritidssysselsättning som visserligen tar mycket tid, men ger otroligt mycket. Det är fantastiskt att ha möjlighet att ha ett vanligt jobb och ändå få spela teater för fulla salonger vid sidan om!

Biljetter till Fallåker
Inge Åkerlund 09-8845611,
vardagar kl 8-12

Adress
Fallåker Teater / Fallåker UF rf
Fallåker 18, FI-02740, Esbo

www.fallaker.fi

Fallåker ligger i Esbo nära Ikea, avtag från gamla Åbovägen.

MICHAELA och **TORA BRÄNN** framför en bråkdel av det arkivmaterial som gicks igenom i arbetet på advokatbyrån Dittmar & Indrenius historik. Tora Bränn håller upp slutresultatet.

Behöver du en bok över din organisations öden och äventyr?

Bränn & Bränn gör historia

Tora och Michaela Bränn driver ett företag som specialiserat sig på att kombinera kulturhistorisk forskning med marknads-kommunikation. Konceptet lämpar sig bra för organisationer eller företag som till exempel planerar att ge ut en historik.

RÄTT SNABBT MÄRKTE VI också att vi var tvungna att utveckla tilläggstjänster, varav arkiveringstjänsten ArkivePRO blivit den viktigaste. Det är nämligen få organisationer som har ett så välorganiserat arkiv att man omedelbart kan ta itu med bakgrundsarbetet för en historik, säger Tora Bränn. Hon ansvarar för projektövervakning och kundkontakter.

Spännande nog är det inte heller alltid så, att allt viktigt material finns där det borde.

– Vi har haft många fall där organisationen trots sig ha alla gamla papper i källaren, men efter mycket idogt arbete dyker plötsligt viktiga handlingar upp i privatpersoners skrivbordslådor eller hyllor. Någon har beslutat jobba hemma, och så har pappren bara blivit där.

Aldrig enbart en kronologi

En bra historik är aldrig enbart en kronologisk uppräknning av

olika händelser.

– Då vi skriver en historik börjar arbetet med att ordna och katalogisera organisationens eget bakgrundsmaterial: protokoll, årsböcker och eventuella gamla historieskrifter. Sen går vi till andra baskällor som tidningar och tidskrifter. Då brukar småningom en röd tråd utkristallisera sig, och det är den röda tråden som blir skriftens berättelse, själva skildringen av organisationens historia. Det säger historiker Michaela Bränn, som arbetar med svenskspråkiga organisationer och företag.

Enligt Michaela Bränn är en organisations berättelse sällan given. Bakom den officiella bilden kan dölja sig intressanta trådar, och berättelsetråden kan också gå många parallella vägar om organisationens historia är lång och mångfacetterad.

– Oftast känns arbetet nästan övermäktigt i början, inte sällan för att man till sist har en mas-

sa bakgrundsmaterial att plöja igenom. Men småningom börjar den röda tråden lysa fram.

Men det är inte allt.

– En berättelse kan vara nog så intressant, men den måste också placeras in i sitt samhälleliga och historiska sammanhang. Även det hör till våra specialiteter.

Bränn & Bränn vinnlägger sig om att producera lättfattlig text som vem som helst skall kunna läsa.

– Jag har studerat historia, men då jag skriver en organisationshistorik är det inte fråga om att skriva en vetenskaplig avhandling. Långa fotnotslistor och ändlösa källhänvisningar kommer alltså inte att tynga ner texten, säger Michaela Bränn.

Bränn & Bränn strävar också till att hitta så mycket bildmaterial som möjligt till de historieskrifter företaget producerar.

– Bilderna underlättar läsningen, och man får dessutom viktig information in i bildtexterna. →

– En tryckt bok går mycket bättre att utnyttja i marknadsföringssyfte eller som gåva, både externt till kunder och kontakter, men framför allt internt till personalen, säger historiker **JUHA KALLIO**.

Syftet är att den som kanske inte är intresserad av att läsa hela boken ändå skall få en helhetsmässig upplevelse genom att bläddra sig fram, läsa rubrikerna och ögna igenom bildtexterna.

Lättfattligheten och överskådligheten betyder ändå inte att man tummar på vederhäftigheten. Bränn & Bränn skriver alltid in en ordentlig källförteckning i slutet.

– Det gör vi för vår egen integritet och för att texten skall hålla. Det är så att säga den stämpele som visar att texten är en produkt av gediget och garanterat vederhäftigt forskningsarbete.

Tidskrävande (och inte gratis)

Arbetet med en historik är långsiktigt, och det kostar en hel del. Michaela Bränn berättar att styrelserna i finlandssvenska föreningar och organisationer vanligt-

vis vaknar två till tre år innan ett större jubileum stundar.

– I nödfall går det att producera en historik på ett år, men det är säkrast att reservera minst två år för projektet. Ju tidigare man startar arbetet på en historik, desto bättre.

Få organisationer har dessutom extra pengar för dylika projekt, så i Bränn & Brännns tjäns-tepaket ingår även att organisera medelanskaffningen.

– Vi har redan rutin då det gäller ansökningar till exempelvis fondvärlden, berättar Michaela Bränn.

När det gäller kostnaderna säger Michaela Bränn att det är djupet beställaren betalar för.

– Det förklaras enklast med en analogi: om jag skulle be dig skriva en historia om min mamma, vad skulle du kunna luska ut annat än kanske förnamnet och lite

basfakta? Var börjar du söka, var finns källorna, och vad är relevant information i källorna? Hur skulle du organisera arbetet?

Den tryckta boken mår bra

Historiker Juha Kallio som ansvarar för Bränn & Brännns finskspråkiga produktion säger att den tryckta boken inte alls är på väg ut, och speciellt inte då det gäller företags- och organisationshistoriker.

– Ända sedan 80-talet har man talat om att även de här produkterna så småningom flyttar över till den elektroniska världen. Först talade man om CD-ROM och senare om nätet. Men så har inte skett. Tvärtom ser vi en stark trend åt andra hållet.

Orsakerna är enligt Juha Kallio många. Få människor ser fram emot att efter en arbets-

Då en historik skall skrivas lönar det sig att anlita proffs för att få ordning på arkivet och för att sova i materialet. Experter kan avgöra vad som är relevant, och hur materialet skall sättas in i sitt historiska sammanhang så att en enhetlig berättelse skapas.

dag vid datorskärmen komma hem, knäppa på ännu en skärm och trötta ut ögonen ytterligare. Interaktiviteten och rörliga bilder har inte visat sig speciellt lockande annat än för mycket snävt material, och tillsvidare blir den grafiska upplevelsen av en snyggt tryckt bok betydligt bättre än på en skärm. Möjligheten att ständigt uppdatera materialet har nog använts i säljsyfte, men i praktiken är det få kunder som utnyttjar möjligheten.

– En tryckt bok går mycket bättre att utnyttja i marknadsföringssyfte eller som gåva, både externt till kunder och kontakter, men framför allt internt till personalen. Arbetstagare har en stor längtan efter att vara en del av organisationens berättelse. Företagens värderingar är mycket enklare att förankra i personalen om det finns en historia bakom,

berättar Juha Kallio.

Antalet arbeten ökar igen

Enligt Tora Bränn ser arbetsfältet för Bränn & Bränn just nu bra ut. Efter tvärstoppet för ett år sedan har företag och organisationer åter insett att livet går vidare.

– Finland är ett ungt land och antalet företag och organisatio-

ner som fyller jämnt ökar framöver. Det betyder förstås inte att det är först vid uppnådda hundra år som man kan skriva en historik. Femtio år är en lika bra milstolpe. Man kan naturligtvis även skriva en historik utan några ”jämna år”. Det räcker med att man tycker att organisationen nått så långt att det är dags.

BRÄNN & BRÄNN HAR PRODUCERAT BL.A. FÖLJANDE SKRIFTER:

Stiftelsen Pro Juventute Nostra 1948–2008
Ätten Oker-Blom
Malm Svenska Ungdomsförening 100 år
Den Norske Forening i Finland 1906–2006
Ätten Wrede af Elimä 1605–2005
Norge och Finland 1905. Markeringsåret för Norges 100-års självständighet.
Scoutkåren Spejarna Helsingfors 1917–2004
Dextra, 45-årsjubileumsbok
SKL 1958 – 2008
Suomen Apteekkariliitto, 110-årskrift
Suomen Kultaseppien Liitto ry, 100-årskrift
Naisyrittäjyyskeskus 1996–2006, 10-årsjubileumsbok
SYT, 10-årsjubileumsbok

...Camilla Berggren

→ Idag är ÖN den enda tidningen i koncernen som visar stigande upplagesiffror. Jag tror att lokaltidningen kombinerad med webb har en lysande framtid.

I moderniseringsarbetet var Berggren noga med att spara det som var bra, och inte utplåna allt det som läsarna känner igen. En av de moderniseringar Berggren infört är att även läsarna kan rapportera in nyheter. Bevakningen av t.ex. årsmöten och julfester blir nu bättre, eftersom de ordinarie journalisterna inte hinner till alla tillställningar.

– Många talar om medborgarjournalistik i och med bloggar och nätdiskussioner, men vi går längre, och samtidigt aktiverar vi läsarna kring deras egen tidning.

Inte bara sammanslagningar

Satsningen på närsamhället gör även att Camilla Berggren ser lite annorlunda på dagens kras-

sa ekonomiska ”honnorsord”: sammanslagningar och synergieffekter.

– Med vårt exempel har vi visat att överlevnadskonceptet inte automatiskt är att slå ihop mindre tidningar, utan att koncentrera sig på kändedomen om lokalsamhället.

Samtidigt som man satsar på och utvecklar det unika konceptet skall man sträva till samarbete och synergi

med andra aktörer är viktigt.

– Den stora utmaningen i framtiden är ekonomin och ökade distributionskostnader. Därför måste vi vara på botten nu så att vi kan garantera medier på svenska också i framtiden.

Camilla Berggren tror alltså starkt på lokaljournalistiken. Men hon betonar att det lokala grundkonceptet förstås inte hindrar ÖN från att även lyfta upp saker som når över nyhetströskeln i resten av Finland.

– Det gjorde vi senast när det gällde turerna kring kärnkraftsfrågan i regionen. Och även om tidningar förblir självständiga hindrar det förstås inte att man samarbetar där det är möjligt. Det krävs bara lite fantasi för att nå vettiga samarbetslösningar, till exempel de vi nu har börjat diskutera med Borgåbladet.

Solveig von Schoultz-tävlingen 2010

skönlitterär tävling
för finlandssvenska vuxna

Svenska folkskolans vänner utlyser SOLVEIG VON SCHOULTZ-tävlingen 2010. Syftet med tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap. Vartannat år insänds dikter som tävlingsbidrag, vartannat år noveller. Tävlingen står öppen för personer som vid tävlingstidens utgång har fyllt 30 år.

Instruktion för deltagande

2010 års tävling gäller dikter. Ämnesvalet är fritt, och varje deltagare skall sända in minst fem men högst tio dikter. En förutsättning för deltagande är att dikterna inte tidigare har publicerats, att de är skrivna på svenska och att författaren inte tidigare har publicerat sig i skönlitterär bokform. Författaren ska vara finländsk medborgare och får sända in endast ett bidrag till tävlingen.

Ett första pris om 5000 euro, ett andra pris om 3000 euro och ett tredje pris om 2000 euro utdelas. Svenska folkskolans vänner tillsammans med Schildts förlag förbehåller sig publiceringsrätten till de prisbelönade tävlingsbidragen.

Manuskriptet skall vara försett med pseudonym och födelseår. Bifoga ett slutet kuvert med personuppgifter: namn, personbeteckning, adress, telefonnummer och e-postadress. Pseudonymen är viktig för att författaren ska hållas anonym. Dikterna returneras inte.

Tävlingstiden utgår den 16 april 2010 (poststämpel godkänns). Prisutdelningen sker den 3 september 2010.

Dikterna sänds till:

Svenska folkskolans vänner, PB 198, 00121 Helsingfors.

Märk kuvertet ”Solveig von Schoultz”.

Närmare uppgifter om tävlingen ger administrativa sekreteraren Stina Heikkilä, tfn 09-6844 5713, stina.heikkila@sfv.fi.

TOPELIUSPRISET på 5000 euro tilldelas enligt statuten för en aktiv pågående journalistisk gärning, åt en person som ådagalagt betydande skicklighet i sitt journalistiska värv, bestående av såväl originalitet, civilturage som finess.

Pristagaren utses bland kandidater som publicistförbundets medlemmar har nominerat. Prishämnden består av representanter för Svenska folkskolans vänner och Finlands svenska publicistförbund. SFV:s Topeliuspris och Publicistförbundets publicistpris sammanslogs 1990 till ett enda pris. Den första utdelningen av det nya priset skedde den 14 januari 1991. Publicistförbundet har delat ut journalistpris sedan 1957.

Är romantiskt tänkande farligare än rationalistiskt?

KENNETH JOHANSSON

JAG ÄR RÄDD ATT Sverige är på väg att bli ett naturvetenskapligt pekfingerland med ekonomiska förtecken. Strax efter min artikel om romantiken i tidskriften *Svenskbygden* nr 4, 2009 publicerades en artikel i stockholmstidningen *Dagens Nyheter* undertecknad av "Förnuftig romantiker". Som om risken för oförnuftigt tänkande skulle vara större för romantiker än för maktgalna rationalister.

Både Karl den 12:e och Napoleon satte upp geografiska mål för sina arméer och de lärde oss, att en armé har endast ett mål, nämligen fiendearmén. När Napoleon, nästan utan andra besvär än vad den vilda naturen bjöd, kom till Moskva var staden

tom. Inget att äta, plundra eller våldta. Men i närheten stod den ryska armén intakt, och då var det dags för krig.

**"maktgalna
rationalister
är åtminstone
lika
farliga som
oförnuftiga
romantiker..."**

NÄR BUSH publikt meddelade att han skulle ta Bagdad tänkte jag; har inte Bush läst historia? Det har troligen inte heller hans rådgivare gjort! När den amerikanska armén, nästan utan motstånd nådde Bagdad, hade den irakiska armén klätt sig civil och gjort sig osynlig. Kriget började och pågår ännu.

Av detta kan vi lära, att maktgalna rationalister är åtminstone lika farliga som oförnuftiga romantiker. Förresten har familjen Bush med sin rationalitet kostat Amerika ännu mer, senioren hade ju verkligen Iraks armé i sin hand, men släppte den med en underlig motivering. Om inte, hade sonen troligen sluppit starta sitt krig.

Hembygd i förvandling

FOTO: MARIA W. BOSTRÖM

Benita
AHLNÄS

Benita Ahlnäs är bibliotekarie, turistguide och mångårig medarbetare i Svenskbygden.

»**MAN ÄR LYCKLIG OM** man har en hembygd, ett vackert ställe att längta till». Orden är myntade av framlidna Karin Allardt Ekelund (1895-1990). De ingår i en födelsedagsintervju av Gustaf Widén inför Allardt Ekelunds 90-års dag. Vi som har känt henne, en av vår tids stora kulturpersonligheter och kanske främsta Runebergsforskare, kan skatta oss lyckliga. Jag blev bekant med henne år 1960. En bekantskap som ledde till otaliga vistelser på hennes älskade Graninge i Borgå skärgård, i hennes hem vid Sjötullstorget i Helsingfors och ett hundratal brev och kort och en försvarlig mängd odokumenterat material i form av utkast för en tyvärr aldrig fullbordad biografi över Karin Allardt Ekelund.

När jag efter mycken möda lyckas hitta Gustaf Widéns födelsedagsintervju, i en stor pappkartong, med Karin Allardt Ekelund fäster jag mig vid hans citat i rubriken: – Den människa är lycklig som har en hembygd. För Karin Allardt Ekelund var hembygden vid sidan av Borgå hennes och släktens sommarparadis Graninge på Korsön. Byggnaden som hennes morfar Johan Elias Strömborg lät uppföra på 1880-talet står fortfarande kvar och ägs numera av hennes brorson Erik Allardt. Den intilliggande fiskarstugan från 1700-talet, klangbotten för Ragnar Ekelunds diktsamling *Ljust i mörkt* med de innerligt vackra kärleksdikterna till sin hustru, står fortfarande kvar. Graninge ser ungefär ut som det alltid har gjort.

Men Borgå - där Karin föddes och där hon levde sina barndoms- och ungdomsår och där hon även var intendent för makarna Runebergs hem och Walter Runebergs skulptursamling ända fram till år 1965 då hon till sin stora sorg föll för åldersstrecket - är sig inte längre likt. Visst finns skaldebostaden fortfarande kvar och likaså skulptursamlingen strax intill men, men... Alexandersgatans bro skär rakt

över ett empireborgå. Ett helgerån, skulle Karin ha uttryckt sig, att tillåta en sådan vandalisering av den gamla kulturmiljön där trafikbullret är störande och inte bara störande utan även skadligt för husgrunden. Jag tror knappast heller att Karin hade godkänt att man har flyttat Fredrika Runebergs byst från hemmets gård till skvären vid Kyrkogatan, visserligen nära intill familjen Runebergs tidigare hem

vid Krämaregatan. Men ändå har jag en känsla av hennes ogillande.

Från Graninge och Borgå går mina tankar vidare till en prydlig handskriven publikation av framlidna Elvi Stenberg (1916-2009) gift Bergström, en gång i tiden Svenska folkskolans vänners ombud i Sibbo. Helsinge socken - Min hembygd är titeln på skolarbetet skrivet år 1936. Den tjugoföråriga Elvi berättar om den hembygd som var henne kär. Hon skildrar bygdens historia, gårdar som Nissabacka, Västerkulla och Håkansböle. Hon skriver om folkskolan i hennes hemtrakt, Östersundom högre folkskola med dess lärarinnor. Hon berättar att befolkningen uppgår till ca 14 000 personer av vilka största delen är svenskspråkiga. Skriften är illustrerad med fotografier, teckningar och en karta, som Elvi tydligen själv har gjort i skalan 1:100000 över Helsinge med alla ortnamn inprickade. Det är med vemod jag tar del av skriften av ett Helsinge - en för många älskad svenskbygd - som i likhet med Elvi Bergström har gått ur tiden.

Minnena lever kvar hur det än är. Det är som Karin Allardt Ekelund har skrivit: – Man kunde i en vågrörelse framställa människors reaktion inför sina diktare och konstnärer. De glöms bort, men det som är av värde hos dem lever upp igen. Och besläktade själar gör att de aldrig blir helt glömda. Ord som mantra både för människor och hembygder.

Topelius var mycket mer än bara diktare

Under utdelningen av Topeliuspriset i januari berörde SFV:s ordförande Ann-Mari Häggman Zacharias Topelius journalistiska värv.

ANN-MARI HÄGGMAN

DET HAR NU GÅTT 192 år sedan Zacharias Topelius föddes på Kuddnäs i Nykarleby den 14 januari 1818. På Zachariasdagen uppmärksammas hans författargärning i skolor runtom i landet. Då är det främst hans insatser på skönlitteraturens – inte minst på barnlitteraturens område – som blir föremål för uppläsning och dramatiserade framföranden. Och den musikaliska inramning ges av hans tonsatta dikter.

Men Topelius var ju så mycket mer diktare. Han var en föregångare som journalist och samhällsdebattör. Han var professor i historia vid Kejsarliga Alexanders-universitetet i Helsingfors och verkade en tid som universitetets rektor. Han var en för sin tid mycket lärd och allmänbildad person, en av den tidens stora kulturpersonligheter.

Tidigt intresse för tidningar

Topelius intresse för tidningsmediet väcktes tidigt. Redan innan han inledde sin skolgång började han utge en liten hand-

skreven tidning, *Kudnis dagblad*. Tyvärr finns ingenting av detta blad bevarat. Kort därefter började han producera någonting som han kallade *Lilla Biblioteket*. I *Lilla Biblioteket* finner vi avskrifter och recensioner av litterära alster, men också sådant som den unge Zachris själv hade skrivit.

Lilla Biblioteket sysselsatte honom ännu 1834, då han var 16 år, och utgav det första numret av sin handskrivna lilla tidning, *Ephemerer*. Han var då student vid universitetet i Helsingfors, men tidningen skrev han under vistelserna i sin hemstad Nykarleby under åren 1834-1838. Han har själv karakteriserat *Ephemererna* som en oskyldig lek, ett sätt att öva sig att skriva för en läsande publik. Trots att den handskrivna tidningen var liten till sitt omfång upptog den motsvarigheter till så gott som allt som kunde ingå i verkliga tidningar på den tiden. Den riktade sig till läsare i Carpolopolis, d.v.s. Nykarleby och visar redaktörens strävan efter att behandla lokala förhållanden, som t.ex. fartygsutskjutning-

ar, kritik av närvarande ryska officerare (som han bl.a. kallar ”surrande hästflugor”) och besök av Westerlunds kringresande teatersällskap.

Därtill innehöll den lilla tidningen sagor, dikter, teaterstycken, charader, annonser och insändare (som han tillverkade själv). *Ephemererna* lästes av en publik på åtta familjer i Nykarleby och det glädde Zachris mycket när han fick höra att också den vackra Emilie Lindqvist – som senare blev han hustru – hyste stort intresse för vad hans *Ephemerer* hade att berätta.

Den här lilla tidningen finns i Nationalbibliotekets Topelius-samling och har nyligen utgivits i tryck inom ramen för Svenska litteratursällskapet stora utgivningsprojekt Zacharias Topelius skrifter.

I sina *Ephemerer* fick Topelius också möjlighet att polemisera. En artikel ”Om nyttan och nöjet av dagböcker” framkallade ett genmäle - mot herr Pegasenhjelm, som redaktören kallade sig, och som vid den här ti-

HISTORISKA OCH LITTERATURHISTORISKA ARKIVET (HLA) / SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET (SLSS)

TOPELIUS PÅ NÄTET: WWW.TOPELIUS.FI

Sedan 2005 publicerar Svenska litteratursällskapet Topelius litterära verk och övrig skriftlig kvarlåtenskap så heltäckande som möjligt. Förutom de välkända historiska romanerna, dikterna, psalmerna, sagorna och skolböckerna ingår även hans journalistik, brev, dagböcker och föreläsningar. Skrifterna utges både som tryckta böcker och i elektronisk form och blir tillgängliga på nätet.

den var en flitig dagboksskrivare. I åtta års tid skrev han dagbok på allvar, och under den tiden växte den dagliga rapportering i omfång och djup. Också i dagboken talar han på flera ställen till en tänkt läsare.

Förnyade journalistiken

Under hela sin studietid visade Topelius ett livligt intresse för den periodiska pressen. Att läsa

tidningar hörde till hans käraste sysselsättningar. Han följde noggrant med sin tids press och att han läste den med ett kritiskt intresse. Han var en tid också verksam i redaktionen för den österbottniska studenttidningen.

Hans journalistiska bana kröntes av redaktörskapet för Helsingfors Tidningar, som han redigerade i 18-års tid under åren 1842-1860. Vid slutet av år 1841

– strax innan Topelius tog över – var tidningens ställning besvärlig. Ekonomin var körd i botten och prenumeranternas antal minskade. Topelius tog i med stor iver och energi. Han skrev själv stora delar av innehållet, och släppte in nya vindar i den tidens journalistik. Han skrev personligt och engagerat, han förnyade det journalistiska språket genom att skriva enkelt och lättillgängligt. Han lyfte fram samhällets orättvisor i reportage och drog sig inte för att använda kåseriet som stilmiddel - här behöver vi bara tänka på Leopoldinerbrevet, som i fiktiv form relaterar händelser i huvudstaden. (Ett urval av dem utkom i bokform 2003 kommenterade av **Clas Zilliacus**).

Topelius utvecklade sin tidning, Helsingfors Tidningar, till landets viktigaste pressorgan. Och hela livet igenom behöll han sin övertygelse om pressens stora betydelse. Och han var inte svårövertalad att skriva ihop bidrag när han blev vidtalad.

Jag vill lyfta fram Topelius stora intresse för tidningsmediet, hans starka tro på pressen – inte minst lokalpressen – och hans stora insats i förnyelsearbetet och moderniseringen av Helsingfors Tidningar, därför att vi i just detta kan se många paralleller till den person som i år fick ta emot Topeliuspriset.

Och trots att årets pristagare Camilla Berggren verkar i en helt annan – och i många avseenden mer splittrad och svårgräpbar värld – har hon och Topelius mycket gemensamt, inte minst en genuin nyfikenhet på det som sker i närmiljön, en stor energi att ta itu med sådant som engagerar och en stor yrkeskunskap.

Topelius skulle ha glatt sig över årets pristagare.

Rabbe Sandelin är Svenskbygdens nya redaktör

»Tekniken är ett verktyg, inte ett mål»

Efter flera år i företagsvärldens och politikens tjänst är det mycket inspirerande att få arbeta med kulturfältet i alla dess former vid SFV. Det säger Svenskbygdens och SFV-kalenderns nye redaktör Rabbe Sandelin. I tillägg till att skriva kommer han även att fotografera för tidningen, och stå för ombrytningen.

Rabbe Sandelin halkade inte av en slump in på den journalistiska banan, trots att drömyrkena i barndomen var pilot och astronaut.

– Skrivandet och journalistiken kom nog på ett naturligt sätt in i bilden via min far, som både jobbade vid Finska Notisbyrån och var författare. Redan i mycket unga år fick min tvillingsyster och jag hamra på en egen skrivmaskin, och jag har fortfarande kvar de ”nyhetstelegram” vi skrev ut från vår egen nyhetsbyrå, berättar Sandelin.

Ett gediget intresse för teknik kombinerad med skrivglädje har sedan dess präglat Rabbe Sandelins liv. Studierna vid Soc & Kom:s journalistlinje i slutet av 80-talet inleddes precis som datorerna började göra intrång i tidningsvärlden; först på den redaktionella sidan, och sedan i ombrytningen.

– Min mor skaffade i tiderna en av de första Mac-datorerna, med det då fullständigt revolutionerande grafiska användargränssnittet och musen, som vi idag tar helt för givna. Bara lite senare layoutade jag på sommar-

jobbet Parteks personaltidning med en av de första versionerna av PageMaker. Utvecklingen gick mycket fort.

Sandelin har alltså hela sitt yrkesaktiva liv arbetat i takt med den tekniska utvecklingen, som så småningom lett till fullfärgs-

» Förr ansågs det ofint att äga både en tidning och en tv-station (i vissa länder var det till och med olagligt). Idag ägs nästan alla massmedia i världen av en handfull enorma, multinationella företag»

produktion och digital bildbehandling på datorn.

– Samtidigt har internet fullständigt revolutionerat både informationstrafiken och anskaffandet av bakgrundsinformation.

Pricken på i:et har varit fotografins digitalisering som både för-snabbar och förenklar tidskriftsproduktionen.

Tekniken är ett verktyg

Enligt Sandelin skall man ändå hålla i minnet att tekniken är ett verktyg, inte ett mål.

– Målet är att göra snygga och läsvärda tidskrifter, och idag även webbsidor. Det stämmer förstås att den teknik som står till buds i stor grad påverkar vad vi hinner och har möjlighet att göra, men själva innehållet kräver fortfarande precis samma recept som förr.

Receptet är enligt Sandelin enkelt: att ha näsa för intressanta människor och företeelser, att skriva en löpande berättelse, och att sträva till ett så gott språk som möjligt.

– Jag skriver i den stil jag själv tycker om att läsa. Jag undviker att skriva artiklar där reportern och reporterns upplevelser står i fokus; om det regnade medan man väntade på intervjuoffret, hur man uppfattade den intervjuades klädsel, hur kaffet smakade, och så vidare. För mig är det här irrelevant information

RABBE SANDELIN skulle förr i världen kanske ha kallats ”renässansman”. För Svenskbygden både skriver, fotograferar, bildbehandlar och ombryter han. I tillägg håller han sig väl underrättad om världens gång.

som bara står i vägen för det viktigaste: Vad har den intervjuade för intressant att berätta oss?

En allmänredaktör borde enligt Sandelin också vinnlägga sig om en så bred allmänbildning som möjligt.

– Det är stor skillnad mellan att bara vara utbildad eller att vara bildad. Akademiska studier i all ära, men det är ett brett intresse för människans verksamhet i alla dess former, och kunskap om samhällsmekanismerna som gör att du kan belysa kopplingar och innebörder, och inte bara berätta om ytan. SFV:s devis om att hjälpa dig bli ”någon” i stället för ”något” tycker jag är mycket träffande.

Sandelin använder mellan en

och tre timmar varje dag med att läsa tidningar och tidskrifter, och att surfa på webbsajter. Många av dem har utländskt ursprung.

Likriktning i mediavärlden

Sandelin är en aning orolig över den likriktning som är på gång på det finländska mediafältet.

– Trenden är egentligen global. Förr i världen ansågs det ofint att äga både en tidning och en tv-station, i vissa länder var det till och med olagligt. Idag ägs nästan alla massmedia i världen av en handfull enorma, multinationella företag.

Paradoxen är enligt Sandelin total: Trots det ökande utbudet, som alltså ger en falsk bild av konkurrens och alternativ, sker

bakom kulisserna en stark likriktning, där oberoende röster får allt svårare att höras. Han beskriver problemet med ett exempel från Finland:

– När en kvällstidning ägnar mycket energi åt att fylla upp sidorna med information om vad som hände i samma mediakonglomerats reality-serie kvällen innan, då kan man fråga sig om det alls längre handlar om journalistik, eller bara om att ge annonsörerna maximal exponering.

Sandelin betonar att han inte har en elitistisk syn på att kvällstidningar inte skulle få finnas, eller att människor som köper dem är dummare än andra. Det handlar bara om att man som läsare borde vara medveten om

Sedan slutet av 80-talet har mer och mer av tidskrifts- och tidningsproduktionen försiggått på dator. **SVENSKBYGDEN** utgör inget undantag, utan alla sidor produceras från början till slut innanför SFV:s väggar innan de skickas till tryckeriet.

vad man blir serverad. Lite som att orka läsa innehållsdeklarationerna på färdigmaten i butiken. Alla tillsatsämnen vill man kanske inte få i sig.

– Då största delen av mediaflödet filtreras genom bara ett fåtal aktörer måste man vara skeptisk och på sin vakt, och även söka andra kanaler. Det kräver egen aktivitet, säger han.

Mycket intressant material hittar man nuförtiden på nätet.

– Nätet har inneburit en revolution när det gäller möjligheten att publicera. Det är förmånligt, och man kan omedelbart nå en global publik. Som läsare kan man förstås inte enbart applådera: lägre tröskel att publicera innebär förstås även att en massa skräp sätts ut på nätet, säger Sandelin.

Redan att sälla bland överflödet kan kännas övermäktigt, men det innebär enligt Sandelin även en chans för etablerad, god journalistik att överleva. Sandelin

tror att många människor fortfarande är villiga att betala för gott redaktionellt material.

– Utmaningen är att fundera ut hur betalningen skall ske via de nya elektroniska distributionsformerna, då folk redan är vana vid att allt på nätet är gratis. Det går inte att stänga den spiltan – hästen har redan sprungit iväg.

Språkvård intresserar

Då Sandelin under 90-talet arbetade med börsinformation och intern information på handelsföretaget Stockmann väcktes intresset för språkvård.

– Det började egentligen med att en viktig del av arbetet gick ut på att översätta börsinformation och andra pressmeddelanden från finska till svenska. Jag hade enorm nytta av de språkurser **Mikael Reuter** arrangerade, där vi konkret fick jobba med texter och översättningar. Alla de lärdomarna sitter fortfarande i.

Språkvård handlar enligt Sandelin inte om ”vad som är rätt”, utan om att anpassa sitt språk och sitt budskap enligt publiken.

– Precis som Mikael Reuter brukar säga: vi kan gott använda våra etablerade finlandismer om vi vänder oss till vår närmaste krets, men om vi skriver för en större publik – och speciellt om texten skall kunna förstås i Sverige – så måste vi vara noggrannare.

Språkvård handlar enligt Sandelin i all enkelhet om att inte i onödan krångla till läsoplevelsen. Målet skall vara att alla utan ansträngning kan förstå vad man menar.

– När det gäller talspråket tenderar vi i Svenskfinland tyvärr också att ha en lite uppblåst uppfattning om vårt eget språkbruk, och vi är förvånansvärt intoleranta mot andra språkbrukares dialekt eller talesätt. Det är för mig ett mysterium.

– Inom media skall vi dessut-

om vara extra uppmärksamma på den smygande påverkan som kommer från finskan och engelskan, och försöka vara förebilder för språkbrukarna med ett språk som är korrekt, men samtidigt uttrycksfullt och kreativt. När jag ibland hör folk säga att de kryddar sitt språk med finska eller engelska ord för att ”svenskan är så fattig” – då blir jag riktigt arg!

SFV en trevlig arbetsplats

Senast arbetade Sandelin som redaktör för Svenska folkpartiets tidning Medborgarbladet.

– Det var intressanta fyra år. Att arbeta på partiet gav insikt i många samhällsskeenden, och också en känsla för hur mycket i våra liv som är avhängigt av politiska beslut, fast man sällan tänker på det.

Enligt Sandelin är det synd att ordet politiker idag har fått en negativ klang, speciellt om man bara läser kvällstidningarnas löpsedlar. Misstag, fiffel, och problem på det personliga planet intresserar mera än sakfrågorna.

– Men speciellt den lokala politiken borde skötas av helt vanliga människor från det levande livet. Tyvärr tävlar så mycket om människornas tidsanvändning att få har tid att sätta sig in i frågorna. Men det skulle vara fel att enbart lämna det hela till proffspolitiker.

I vilket fall som helst säger Sandelin att fyra år på partikansliet var en lämplig sejour.

– Om man jobbar inom politiken luras man lätt att tro att politiska skeenden är det enda avgörande i livet, eller att alla människor är lika insatta och intresserade som man själv. Därför känns det skönt att arbeta på SFV med det som man kan bäst, och samtidigt arbeta för det finlandssvenska ur kultur- och ut-

bildningssynvinkel.

– Det viktigaste som håller ihop oss är oftast högst vanlig gräsrotsaktivitet – helt oberoende av förvaltningsreformer som känns hotfulla, eller av de inåtvända analyserna av oss själva som vi med jämna mellanrum blir mycket upptagna med.

Mångsidiga uppgifter

På SFV skall Sandelin arbeta med Svenskbygden och SFV:s kalender, men också utveckla webbsidorna och hjälpa till med annat grafiskt material och foto-grafering.

– Det är trevligt att komma till en arbetsplats och en tidning som är välskött från förr. Det finns inga akuta katastrofer som genast måste åtgärdas, utan jag kan i lugn och ro och med varsam hand utveckla SFV:s utbud, säger Sandelin.

Under våren kommer även SFV:s webbsidor att i några repriser förnyas så att både den bakomliggande tekniken och utseendet motsvarar dagens krav. Utformandet av en uppdaterad grafisk helhetslinje för SFV är också satt i rullning.

»När det gäller talspråket tenderar vi i Svenskfinland tyvärr också att ha en lite uppblåst uppfattning om vårt eget språkbruk, och vi är förvånansvärt intoleranta mot andra språkbrukares dialekt eller talesätt. Det är för mig ett mysterium.»

RABBE SANDELIN

Född: 1963, Helsingfors.

Bor: Helsingfors, Munkshöjden.

Civilstatus: Förlovad.

Intressen: Teknik, matlagning, motion.

Favoritordspråk: ”Gott omdöme får man av erfarenheter och erfarenheter får man av dåligt omdöme.”

Ur arkivets gömmor

Ny teknik i all ära, men de här kring hundra år gamla bilderna som deponerats hos SFV visar att gamla glasnegativ i princip håller hur länge som helst. Med en lätt bildbehandling ser de ut som om de kunde ha tagits igår.

I nästa nummer av Svenskbyggen publicerar vi en artikel om arkivering, och vad man skall tänka på när det gäller arkivering av dagens digitala material.

Människor som betraktar 1914 års solförmörkelse på Esplanaden. →

Barn vid Sörnäs strand år 1911. Det nya Berghäll håller på att tränga ut det gamla vid Östra Chaussén (nuv. Tavastvägen). ↓

Bilderna som är tagna efter att Berghälls kyrka i Helsingfors blev färdig 1912 visar att kyrkan länge stod i ensam majestät i förhållande till omgivningen. Den stora bilden är utsikten söderut längs med Broholmstgatan och Unionsgatan med domkyrkan i bakgrunden. Den mellersta lilla bilden är utsikten österut mot Berghäll under byggnad, och högerbilden visar utsikten västerut mot Sparbankskajen.

Den vänstra bildens ursprung är inte helt klar, men beskrivs som "människor på väg till en demonstration, kanske vid storstrejken 1905". Den högra bilden är från tågbanan i Djurgården.

Svenska studieccentralen firar 90 år!

År 1920 startade Svenska Föreläsningsbyrån sin verksamhet inom ramen för Svenska folkskolans vänner (SFV) som grundades för att befrämja finlandssvensk bildning och kultur redan år 1882.

FÖRELÄSNINGSBYRÅN VAR RESULTATET AV ett möte som ordnades av SFV i Malm i maj 1919, där 35 deltagare diskuterade folkbildningens framtid.

Svenska Föreläsningsbyrån ändrade namn år 1961 till Svenska studieförbundet, och har idag 55 medlemsorganisationer. SFV och SSF upprätthåller tillsam-

mans Svenska studieccentralen (SSC), som omspannar hela det finlandssvenska förenings- och organisationsfältet. Jubileumsåret, 90 år efter star-

ten 1920, firar vi främst i arbetets tecken, men även med en mottagning i Helsingfors i höst i samband med Föreningsfestivalen.

Mottagningen den 10 september på G18 är höjdpunkten i firandet och vår önskan är att organisationerna och föreningarna runt om i Svenskfinland vill vara med på denna fest!

Vårens program är digert. SSC:s webbtjänst **KURRE**, med vilken din förening kan anmäla och redovisa kurser elektroniskt, öppnades under hösten 2009 på SSC:s webbplats och kör med full fart fr.o.m. 1.1.2010. SSC ordnar egna **kurser och föreläsningar** med intressanta och varierande teman under hela jubileumsåret.

I mitten av januari startade **Klimatkampanjen**. Under tiden 15.1–1.3 delar SSC tillsammans med nordiska systerorganisationer ut servetter med tre heta klimatfrågor som utgör underlag för kaffediskussioner på arbetsplatser, i organisationer och föreningar. Klimatkaffe kallar vi det! Svaren kan skrivas in på www.fhv.se och samtliga svar från hela Norden presenteras 100 dagar efter klimatomötet i Köpenhamn, dvs. 26-28.3. På webbsidan www.ssc.fi/klimat kan du läsa mera.

så som mat, motion, stresshantering, kultur och hälsa, hälsa i organisationen, arbetsglädje, kommunikation, konflikthantering och så vidare.

Lördagen den 6 mars ordnar DUA en **ledarskapsdag** i G18 med rubriken *Mitt ledarskap – ökad insikt om mig själv och mitt eget ledarskap*. Dagen innehåller både teori och praktik. Information om programmet och anmälan hittar du på www.ssc.fi.

Hälsa³ i Österbotten är ett samarbetsprojekt mellan SSC och Folkhälsans förbund med fokus på arbetshälsa inom tredje sektorn. Projektets namn syftar delvis på hälsans tre dimensioner (fysisk, psykisk och social) och dels på att projektet genomförs som ett utbildningsprojekt för anställda inom tredje sektorn.

Målsättningen är att ge små organisationer möjlighet att satsa på arbetshälsa för sina anställda samt ge möjlighet till kunskapsutbyte och lärande inom och mellan organisationerna. Deltagarna blir "hälsoinspiratörer" på sina egna arbetsplatser och förmedlar vidare kunskaperna till organisationen. De 20 personer som deltar i pilotprojektet träffas regelbundet kring olika teman som berör hälsa och arbetshälsa

Den redan traditionella **organisationskonferensen** arrangeras av Kulturfonden och SSC i Tammerfors den 11-12 mars för inbjudna. Temat för konferensen är *Sociala medier – organisationerna i de virtuella världarna*.

Mera aktiviteter är på kommande och du kan enkelt följa med alla aktuella händelser på vår webbplats www.ssc.fi. Men varför inte reda nu delta i firandet? Ordna en kurs eller studiecirkel i samarbete med oss, eller delta i någon intressant och aktuell föreläsning.

VI SER FRAM EMOT att träffa dig på Föreningsfestivalen i höst!

Christine Romberg (administrativ sekreterare/informatör), tillsammans med alla medarbetare på SSC

Rädd för att vara svensk?

DET ÄR INTE LÄTT att vara svensk i Finland.

Å andra sidan finns det knappast någon språklig minoritet i världen som har det så bra som finlandssvenskarna. Under decennierna har man invaggats i den trygghet som ges av lagar och förordningar i ett tvåspråkigt land. Rätt Alltid Varar, som patrioten R.A. Wrede förkunnade under ofärdsåren.

I dag vet vi att tron på rätten har sina idealistiska, för att inte säga naiva, sidor. Den juridiska substansen må vara oantastlig. Men på det praktiska planet finns det inga paragrafer som i evighet kan garantera finlandssvenskarnas språk och kultur. Den senaste tidens ständigt återkommande bulletiner om svenska domänförluster tecknar en allvarlig hotbild. Och den har en tendens att förstärka sig själv. Blir man tillräckligt nedslagen reser man sig inte i första taget. Drabbas man av en allt starkare rädsla förvandlas den slutligen till något som liknar skräck eller ångest.

Ett troligt framtidsscenario för finlandssvenskheten har gott om sådana ingredienser.

VAD VAR DET JAG sa? kunde jag och andra skribenter utbrista. Under min tid som kulturredaktör på Borgåbladet och Hufvudstadsbladet skrev jag åtskilliga artiklar på temat ”den hotade svenskheten”. Man behövde inte vara siare, tyckte jag, för att i början av 90-talet se en utveckling som leder till dagens dystra situation. Många finlandssvenskar levde i en tillvaro för aningslöst blåögda drömmare.

Kanske mitt åländska utifrånperspektiv, trots att jag satt mitt i smeten, bidrog till en viss klar-syn. Kommer man från en helt svenskspråkig mil-

Gustaf
WIDÉN

jö är det lätt att lägga märke till språkliga förskjutningar. På några få år förvandlades Borgå, med sin starka svenska kulturprägel, till en helt ny stad, där finskan dominerade. Jag minns hur chockerande det var att sitta på den anrika konstföreningens årsmöte och inse att här tydligen inte skul-

le sägas ett ord på svenska. Jag skrev förstås kritiskt om det, men fick mothugg av dem som ville släta över i språkfridens namn. De som protesterade ansågs snarast som någon sorts fanatiker.

DET VAR ETT TIDIGT förebud om det som skulle komma. Och ännu tydligare kunde mönstret studeras när jag flyttade till Helsingfors. Barnsligt nog trodde jag att Hufvudstadsbladet skulle vara en trygg svensk bastion. Så länge Bo Stenström var chefredaktör kunde ingen säga annat. Men efter hans alltför tidiga död blev det allt svårare att hävda ett finlandssvenskt paradig. Jag tyckte – och tycker fortfarande – att Hbl:s enda egentliga uppgift är att bevaka och försvara den svenska kulturen i Finland med allt vad det innebär av språkliga gränsöverskridningar. I dag vet den förmenta rikstidningen inte på vilket ben den ska stå för att få nya läsare.

Samtidigt måste man vara medveten om att en finlandssvenskhet som inte är nära knuten till Sverige och ett levande svenskt språk är dömd att förtvina. Vi borde föra en ständig vardagsdialog med det rikssvenska och inte nöja oss med det i och för sig lyckade märkesårets festligheter.

MEN VARFÖR DENNA EGENDOMLIGA rädsla för att betona det svenska?

Radio X3M hotat!

Svenskan i kläm

FST5:s framtid

Karlebys orientering?

Ekenäs BB stängs

Inom Svenska folkpartiet diskuterar man ett namnbyte, där det språkliga prefixet skulle slopas. Urbota dumt, tycker jag. Vad är nästa steg? Att skippa det svenska och i stället officiellt tala om Folkskolans vänner, Kulturfonden, Litteratursällskapet? Då retar man ju ingen, samtidigt som språket effektivt osynliggörs.

IEN INTRESSANT DAGBOKSTEXT i årets första nummer av den finska tidskriften Parnasso skriver författaren Mårten Westö om sin kluvenhet inför det finlandssvenska. Han blir förskräckt över alla de språkliga vulgäropinioner som kommer till tals på finska nätsidor. Samtidigt känner han sig främman-

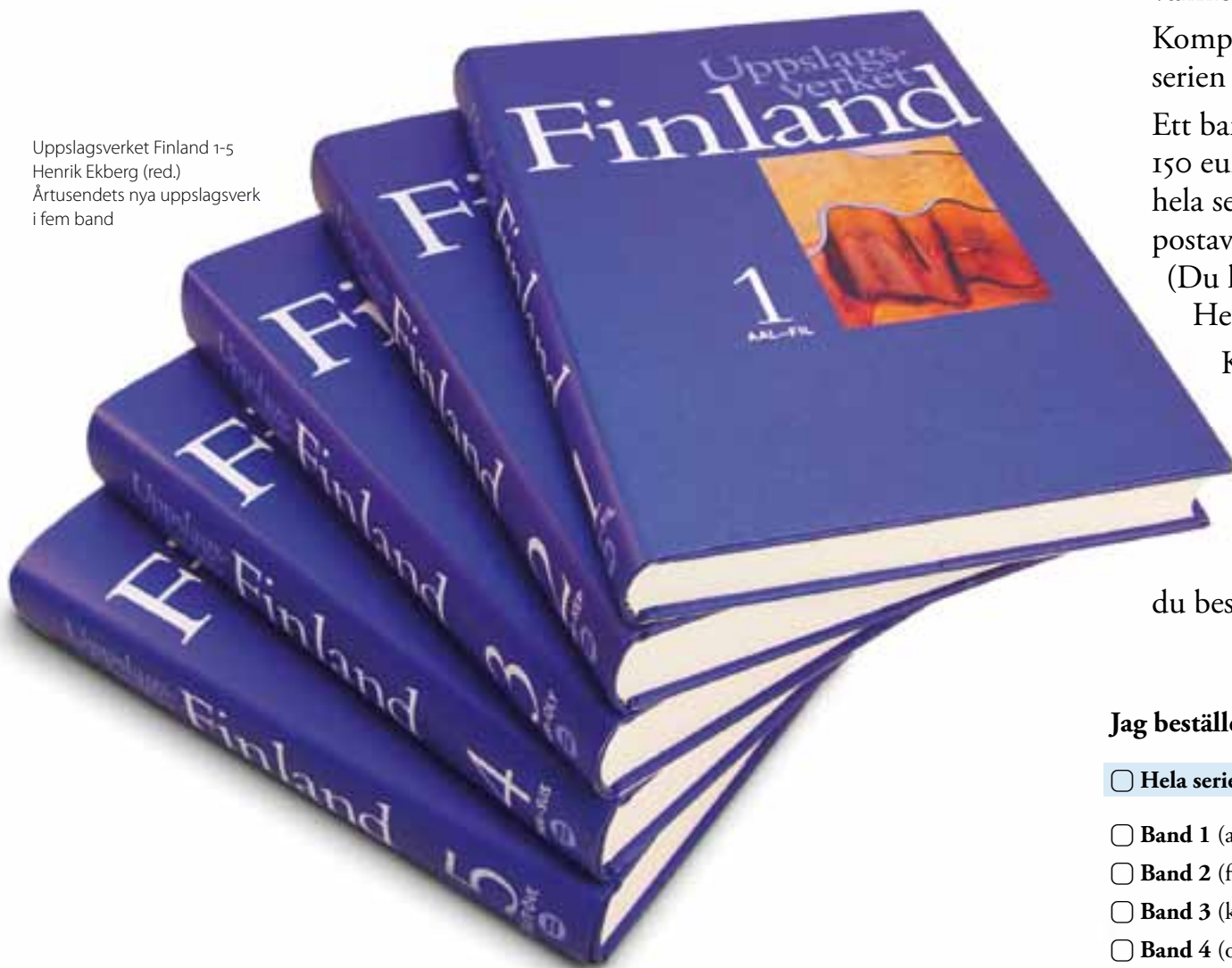
de för så mycket i det specifikt finlandssvenska: kapitalets makt, införståddheten i muminlandet, en intolerans som han vägrar acceptera.

Ändå är hans noteringar just i bästa mening finlandssvenska, skrivna i en tradition att vara stolt över. De andas en djup humanism, där försvaret för sitt eget modersmål inte bygger på aggressivitet mot andra språk.

Aggression föder rädsla. Poeten Ylva Eggehorn rör sig med religiösa begrepp, men man kunde gott föra över hennes känsliga psalmrader till ett mera världsligt plan, nästan som en bön för det svenska spåket i Finland: ”Var inte rädd, det finns ett hemligt tecken”.

Unikt tillfälle att köpa Uppslagsverket Finland!

Uppslagsverket Finland 1-5
Henrik Ekberg (red.)
Årtusendets nya uppslagsverk
i fem band

Med åren har **Uppslagsverket Finland** blivit en institution som citeras i de mest varierande sammanhang.

Genom att medvetet satsa på att ta fram det historiska perspektivet har redaktionen gett verket ett bestående värde – det skall kunna konsulteras även om hundra år.

I varje band ingår informativa bilder, diagram och fördjupande kartor. Uppslagsorden behandlar framstående personer, institutioner och sammanslutningar, historiska tilldragelser, djur och växter m.m.

Antalet uppslagsord över 12 000.

Det här enastående erbjudandet till medlemmarna i Svenska folkskolans vänner kommer knappast att upprepas.

Komplettera nu din samling eller köp hela serien till ett förmånligt pris!

Ett band kostar nu endast 30 euro, hela serien 150 euro. Vi bjuder på frakten om du köper hela serien, för ett enskilt band tillkommer postavgift på 8 euro + 1 euro för påföljande band.

(Du kan även fraktfritt hämta böckerna från våra bokhandlar i Helsingfors och Vasa).

Kryssa för i blanketten vilka band du beställer (eller om du beställer hela serien). Sätt sedan blanketten på posten (portot är redan betalt). Böckerna levereras som postpaket med bifogad faktura.

Du kan också skicka in en beställning elektroniskt på schildts@schildts.fi. Kom ihåg att tydligt skriva ut vilka band du beställer, samt din adress.

Hela serien 150,-
Ett band 30,-

Jag beställer Uppslagsverket Finland

Hela serien 1-5

Band 1 (aal-kap)

Band 2 (fim-kep)

Band 3 (ker-oly)

Band 4 (oma-sus)

Band 5 (sut-öve)

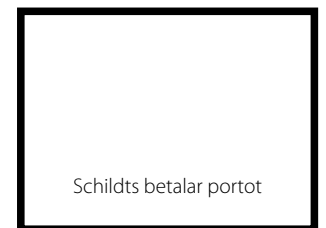
Namn: _____

Adress: _____

Postadress: _____

Böckerna skickas som postpaket med bifogad faktura.

Pris per band 30,- (hela serien 150,-). Frakten är gratis om du köper hela serien, för ett enskilt band tillkommer postavgift på 8 euro (+ 1 euro för varje påföljande band).

Schildts Förlags Ab

Beteckning 5003152

00003 Svarsförsändelse

RABBE SANDELIN

När man gör sådana här vardagsexperiment som att testa sin livsstil så är det ganska viktigt att man möjligast noga skriver ner vad man vill uppnå – dels för att man skall få den där tillfredsställelsen efteråt, dels för att man inte skall löpa risken att manipulera sig själv, vilket vi människor är ganska bra på, säger **LOTTA NUMMELIN**.

Lotta Nummelin höll köpstopp i ett år

Du är vad du köper!

Allt fler människor har börjat fundera på sina köpmönster och sin konsumtion. Köpmönstret styr både livsstilen och vardagsverkligheten. Man kunde nästan säga att människan är vad hon köper. På senare år har folk börjat tänka på jordens ändliga naturresurser, på energiförbrukningen och på möjligheterna till återanvändning. Många har blivit utleda på prylsamhället och konsumtionshysterin och börjat agera själv. Det står ju fritt fram för var och en att välja sitt köpmönster.

TEXT: CHRISTOFFER GRÖNHOLM

VARJE ÅR DEN SISTA fredagen november firas som bekant den köpfria dagen (Buy Nothing Day). Den härstammar från USA där dagen är fredagen före helgen *Thanksgiving*, d.v.s. en av landets största köphelger. Den till-

lämpas även i Finland, dock med växlande framgång. När man surfar på nätet stöter man på flera grupper vars medlemmar förbinder sig att avstå från prylar.

En som tagit odet i egna händer är Lotta Nummelin, miljö-

vårdschef på Natur och Miljö, och från början av mars miljöplanerare för Helsingfors stad.

I slutet av 2008 fattade Lotta ett drastiskt beslut. Hon beslöt att hålla köpstopp under hela kalenderåret 2009. Hon skrev ett fri- →

Från tidiga år indoktrinerades vi till att köpa nytt, även då det är onödigt. Lotta Nummelin beslöt att hålla köpstopp i ett helt år.

→ villigt avtal enligt vilket hon exakt skulle definiera det minimum av varor och tjänster som just hon behöver, och vad hon kan avstå ifrån. Hon funderade även noga på hur långt hon var villig att gå. Hur göra sig själv lycklig utan att förstöra livet för andra människor?

Lotta Nummelin beslöt att avstå från köp av varor och ting av alla slag. Hon godkände endast mat, dryck, tjänster och hygienartiklar.

– Egentligen var det en naturlig del av den livsstil jag redan ägnat mig åt en tid. Jag såg det hela som en del av min personliga utveckling. Inte något som gör mig olycklig utan snarare mer kreativ än vanligt.

När Svenskygden träffar henne har hon året med köpstopp bakom sig. Vi ber henne utvärdera det år som gott och reflektera över sådant som hon skulle göra annorlunda.

»Miljömedvetenheten har ökat, men det sker för långsamt, med alltför få människor och med alltför korta steg. Vi rör oss ännu på de vackra frasernas nivå, pengarna används fortfarande till att hålla konsumtionsområdet i gång.»

Hur tycker du året förlöpte? Fick du några aha-upplevelser eller traumor?

– Året med köpstopp löpte egentligen föga dramatiskt. Egentligen gjorde jag få väsentliga förändringar i mitt liv. Jag kunde med fördel ha skrivit ännu skarpare regler åt mig om vad jag kunde ha avstått ifrån. Jag avstod enbart från materiella ting, inte tjänster. Tjänsterna graderades inte alls, vilket jag kunde ha gjort. Det finns ju tjänster som har en större miljöpåverkan än andra, och här gjorde jag det alltför enkelt för mig. Några traumor fick jag inte av året.

Du hade alltså en ganska ekologisk livsstil redan tidigare?

– Ja, antingen kan man säga så, eller att jag skrev ett avtal som passade min livsstil. Med facit på hand kunde avtalet ha varit häftigare för att jag verkligen skulle kunna testa mig själv. När man

gör sådana här vardagsexperiment som att testa sin livsstil så är det ganska viktigt att man möjligast noga skriver ner vad man vill uppnå – dels för att man skall få den där tillfredsställelsen efteråt, dels för att man inte skall löpa risken att manipulera sig själv, vilket vi människor är ganska bra på.

– Jag beslöt att inte helt avstå från tjänster, för då skulle livet ha blivit tråkigt. Slutar man med tjänster ökar också riskerna att man avskärmar sig, och avstår från att påverka omgivningen ekologiskt och socialt. Till tjänsterna räknas ju konserter, bio eller restaurang- och cafébesök. Utan de här skulle experimentet kännas ganska meningslöst.

Hur reagerade dina vänner och folk i allmänhet? Du var ju något av en offentlig försökskanin.

– Mina vänner och arbetskamrater som också tänker i samma tankebanor tyckte att det var spännande och roligt. Flera har sagt att de kunde göra på samma sätt. Men om man har familj och barn blir det hela mera komplicerat. Också själva avtalet skulle bli jobbigare ifall man involverar flera familjemedlemmar.

– Det har varit roligt att vara ett slags förgrundsfigur, och jag har fått efterföljare även om det inte var meningen. Hur man lever sitt liv och väljer sin livsstil är inte något som man kan pracka på andra människor, alla måste träffa sina egna val.

Vad har varit extra svårt?

– Vad gör man då skosnöret går av eller när glödlampen pajar? Det har tvingat en att vara extra finurlig. Kläder och prylar har jag liksom de flesta i överflöd, så

– Hur man lever sitt liv och väljer sin livsstil är inte något som man kan pracka på andra människor, alla måste träffa sina egna val, säger **LOTTA NUMMELIN.**

det har inte vållat problem. Svårast har det varit när jag hittat någonting som någon annan skulle gilla. Då har det varit frestande att köpa, i synnerhet åt barn, till exempel mina gudsöner.

Hur blir ditt liv efter köpstoppet? Lever du 2010 på samma sätt som 2009?

– Nej, avtalet om köpstopp gäller inte längre, det binder mig inte mer. Jag har givetvis haft behov av att ersätta sådant som slitits under året. Men egentligen har jag inte köpt någonting ännu. Jag har blivit så frustrerad i butikerna. Tröskeln att köpa den första grejen nu är jättehög.

Tror du att människans konsumtion och livsstil ändras under detta årtionde?

– Om man vill ändra på sin livsstil behöver inte allt ske på en och samma gång, det kan också ske som en evolution.

– Miljötänkandet har kommit med i olika politikprogram både

nationellt och inom Europeiska unionen. Mest diskussion har det varit inom energisektorn. Miljömedvetenheten har ökat, och det har hänt en del under de senaste åren, men det sker för långsamt, med alltför få människor och med alltför korta steg. Vi rör oss ännu på de vackra frasernas nivå, pengarna används fortfarande till att hålla konsumtionsområdet i gång.

– Med jämna mellanrum går ledande politiker ut med brösttoner till befolkningen om att vi måste köpa mera inhemskt, att vi måste konsumera mera för att trygga arbetena i fosterlandet. Ibland blir det beklämmande. Vi funderar nog alldeles för lite på vad vår lilla jord riktigt klarar av...

NATUR OCH MILJÖ vill uppmuntra enskilda personer att i vardagliga beslut ta hänsyn till miljön. Förbundet sprider information om miljöanpassade alternativ och belyser positiva exempel.

Förbundet ger ut den enda finlands-svenska tidskriften med natur och miljöfrågor som övergripande tema, **FINLANDS NATUR**. Tidskriften har utkommit sedan 1941 och har en upplaga på cirka 5 000 exemplar.

Läs mera på
www.naturochmiljo.fi

NaturochMiljö

»VI FÖDAS FÖR ATT DÖ, VI DÖ FÖR ATT LEVA»

BO LÖNNQVIST

NASCENDO MORIMUR MORIENDO VIVIMUS, lyder gravskriften för astronomen Tycho Brahe 1601. Sentenserna om döden är sedan antikens kulturer talrika, statsmän och filosofer, konstnärer och författare har bidragit till floran, som under 1500 och 1600-talen upplevde en blomstring i Europa. "Dödens stund är sanningens stund" skriver drottning Christina i sina maximer, hon bekräftar en stoisk livssyn. På samma gång avskalat och oerhört djupsinnigt uttrycker sig filosofen Baruch Spinoza i verket *Ethica* 1677: "En fri människa tänker på ingenting mindre än på döden, och hennes vishet är ett begrundande inte av döden, utan av livet". Inte minst har begravningskulten under Sveriges stormaktstid kallats ett "allkonstverk", där likpredikan var ett ledande motiv ledsagat av processioner, epitafier och lyrik. I svensk version finner vi tidens samlade visdom i Christoph L. Grubbs

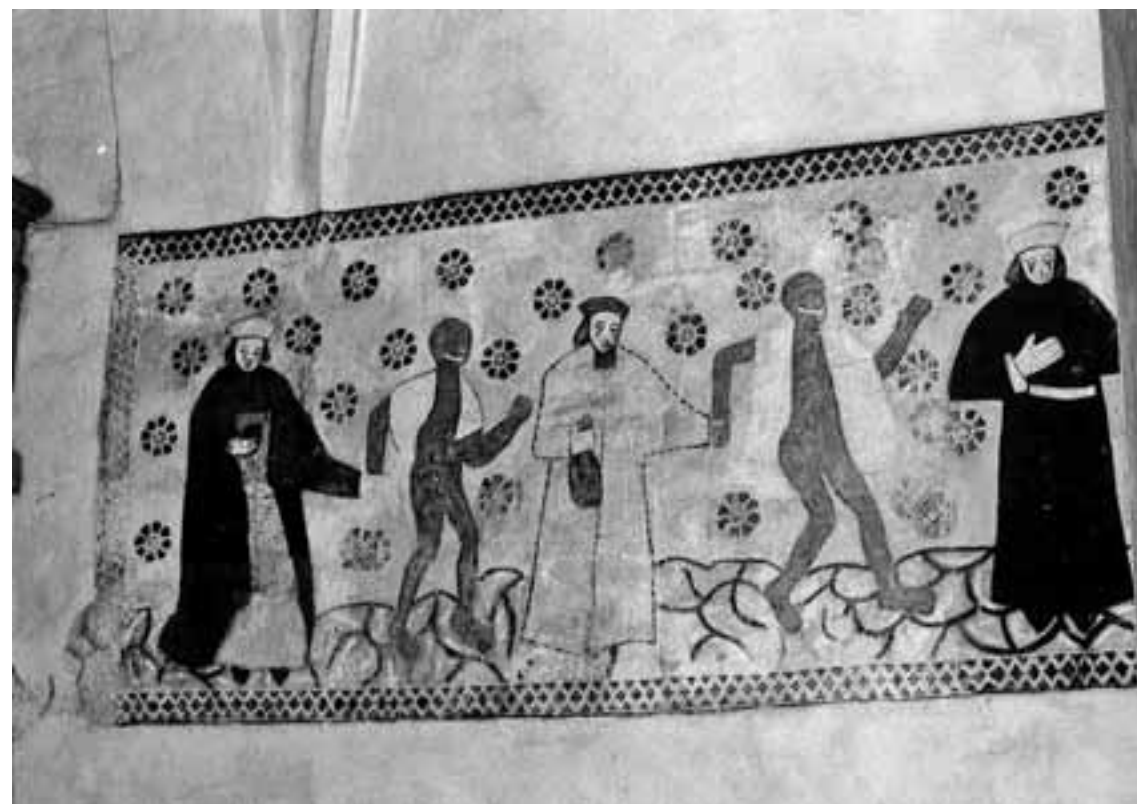
Swenske Ordseder och Lärespråk 1678. Vi kan ösa ur ett tjugotal tankekorn, de flesta på antikens och Bibelns grund. "Döden är viss men stunden oviss", "Döden blåser inte i horn", "Döden skämtar intet", "Döden tar inga mutor", "Döden ser intet efter åren" – satsar som uttrycker det absoluta, som alla måste böja sig för. Men texterna speglar också en annan syn då döden framträder som en befriare, förlössare: "Döden hjälper ur nöden", "Döden är sista rätten", "Döden är en snäll jägare", "Döden är en bitter ört, men en söt eftersmak" – döden som en port till ett bättre liv. Modernt för sin tid, förnufts-betonat, kan det även heta "Döden vill ha en orsak", människan grubblar över något hon inte kan förstå.

Trots att döden har karaktären av någonting slutgiltigt, betyder det inte att attityderna till döden inte skulle ha förändrats. Förvandlingen under de senaste

trehundra åren är mycket markant och materialet digert. Döden rymmer nämligen en paradox också däri, att samtidigt som den utplånar så lämnar den djupa spår. Här skall endast två tendenser i synen på döden i europeisk både folklig och urban kultur antydvas.

En ärad gäst

År 1937 publicerade amanuensen vid Nordiska Museet, Louise Hagberg, ett stort arbete om svenska folkseder och svensk folketro i samband med död och begravning, "När döden gästar". Materialet var uppteckningar av minnen från olika bygder och beskrivningar av ännu levande sedvänjor. I ett trettiotal kapitel framträder döden som en betydelsefull *person* som bör visas den största respekt och uppmärksamhet. Vi får läsa om varsel, förbud för hans ankomst, kampen om själen och insikten om dödens makt som besegrare.

Döden skonar ingen. Muralmålning i Ingå kyrka från slutet av 1400-talet. Motivet "Dödsdansen" antas ha sitt ursprung i Digerdöden, pestepidemin i mitten av 1300-talet. Förlagan till Ingåmålningen finns i Nikolauskyrkan i Reval, en duk målade av Bernt Notke som också skapade Dödsdansen i Mariakyrkan i Lybeck 1463 (förstörd 1942). – Foto förf.

Den döda som hedersgäst, festklädd och beskådad av alla. Bild från Lovisa ca 1900. Folkkultursarkivet.

Sorgen i sig spelar en rätt liten roll, man förvissas sig dock om att den döda inte är skendöd, man sluter den dödas ögon, öppnar spjället för den fria själen och man vet att också husdjuren sörjer. Man iakttar vissa magiska riter för att inte den döda skall komma tillbaka som gengångare.

Det är dock inte bara personen Döden som är den vördade gästen. Också Den Döda är nu medelpunkten i ett socialt sammanhang. När livet flytt riktar uppmärksamheten på att *fira den döda*. Merparten av sedvänjorna kring döden gäller faktiskt tillrustningarna för gravölet och begravningen. Man ägnar omsorg åt kista, kors och dekorationer, liksläden dras fram, likkammaren kläds med lakan och ljus, den dödas dräkt är som en bruddräkt. Föremål den döda önskat

läggs i kistan. Man vill visa den döda för slakten och byn, det är likvaka med dryck och dans, en avskedsfest som har större betydelse än själva begravningen.

Om likvakan präglas av allvar och sorgetankar är gravölet en skön färd tillbaka till livet. Det är de levandes fest, även om det är en minnesfest där tal och tankar om den dödas goda sidor hörs i sorlet och mellan skålarna.

Sedan följer det viktiga avskedet: den dödas bortfärd från hemmet. Hus, gårdsplan och väg är dekorerade, "majade" med gröna kvistar, granar står i givakt kring den öppna kistan, täckt av byns vackert broderade bårkläde. Mat och dryck serveras, man "sjunger ut" den döda och ordnar sig för sorgetåget, processionen till kyrkan. Också den sista färden skall visa personens betydelse. Mycket folk som åskådare när det är patron på herrgården eller storbonden på sin sista färd, vid fattigbegravning bara några usla själar, dock skall alla "med heder i jorden".

När man når kyrkogården och själaringningen hörs, överlämnas den döda i kyrkans vård och för de ritualer som hör till jordfästningen och likpredikan svarar prästen. Efter hemkomsten föl-

jer en ny fest, gravölet, där den döda på sätt och vis firas andra gången. Man dricker minnesskålar, deltar i ett praktfullt gästbud med överflöd i mat och dryck, dansar och får med sig "förning" hem. Om likvakan präglas av allvar och sorgetankar är gravölet en skön färd tillbaka till livet. Det är de levandes fest, även om det är en *minnesfest* där tal och tankar om den dödas goda sidor hörs i sorlet och mellan skålarna.

Man kunde tro att de tre ritualer som ovan skildrats: mottagningen av Döden som gäst, avskedsfesten för den döda och minnesfesten, skulle fullborda den tradition som håller samman

döden i livssyn, tal och ting. Men så är inte fallet. Ett fjärde moment tillkommer, nämligen *tron på de dödas existens i en annan värld och deras makt att återkomma*. Det är minst lika starkt som de ovan nämnda, kanske för att det står i konflikt med alla de ritualer genom vilka man försökt befria sig från döden. Döden är ständigt i livscykel, dess Janusansikte lämnar aldrig de levande i fred.

Författaren och fornforskaren Jacob Tegengren publicerade under sin tid som folkhögskoleföreståndare i Närpes 1913 artikeln "Dödstro, döds kult och döds magi i svenska Sydösterbotten", ett tema som han även skrev om i

Svenska Folkskolans Vänners Kalender 1909. Tegengren byggde på uppteckningar han gjort efter gammalt folks berättelser. Liksom hos Louise Hagberg framträder döden som en mystisk makt också däri, att *rädslan för de döda* är stark. De är andeväsen som står i förbindelse med det levande, de kan komma på besök i en mängd olika skepnader: som en vindfläkt, vålnader, spöken, gaster, i djurhamn. De kan visa sig på gravgården, på speciella platser och vid betydelsefulla tidpunkter, såsom jul- och nyårsnatten. De kan komma tillbaka för att varna de levande. Tegengren anför en hel mängd bruk genom →

Den förnuftiga döden förkroppsligad i ett bläckhornställ, vars inre döljer Napoleon i sin grav. Sådana bordssarkofager, med ursprung i klostren, förekom under 1700-talet för att erinra om dödssynden - frosseriet. 9,5 x 6 x 11 cm. – Foto förf.

...VI FÖDAS FÖR ATT DÖ, VI DÖ FÖR ATT LEVA

→ vilka man försökt blidka eller gardera sig mot de döda, offer av olika slag, glödande kol som kastas, korstecken eller seden att låta julbordet stå dukat under julnatten. Döda som hade ont i sinnet fick draghjälp av trollpackor och "skitmöss" (djävulen), men också vättar och tomtar hade karaktären av dödsandar. Tegengren sökte riternas ursprung i en hednisk forntid då naturen var besjälad och behärskad av makter. Allt hade sitt ursprung i jorden.

I december 1966 utarbetade förf. till dessa rader, såsom anställd vid Svenska litteratursällskapetets Folkkultursarkiv, frågelistan "Traditioner om död och begravning" som sändes ut till lokala upptecknare i svensksbygderna. De 76 svar som inkom omfattar ca 1000 sidor text, vartill kom ca 50 bilder, bl.a. läraren Gustav K. Backmans unika foton av begravningsbruk i Liljendal. Den minnesträdion som vid denna tid ännu levde, sagesmännen var födda på 1880- och 1890-talen och hade träffat folk som var födda under början av 1800-talet, är densamma som i Sverige och det övriga Norden. Materialet har dock inte bearbetats och publicerats.

Döden i folkkulturen är en öppen värld, som alla medlemmar av samfundet har insyn i, och som de levande kan komma till rätta med, blott man vet var allt har sin plats och var gränserna går. Därigenom har man redskap att skapa symmetri och sammanhang i livet och döden. När döden genom riter, offer och be-

Men när frågorna vid dödens port ställs tycks teknik och vetenskap komma till korta – har reli- gionen här en sista bastion?

svärjelser "kultiverades" kunde den farliga kroppen elimineras.

Förnuftets fiende

Vill man göra en jämförelse mellan det sistnämnda påståendet och nutidens "dödsmagik" skulle en ordvändning lyda: När döden nu medikaliserats och tabuiserats har kroppen demoniserats. Förvandlingen har gammal rot men förstärks genom 1800-talet och som "syndabock" har industrialiseringen utpekats. Döden har fått karaktären av en stor förlust, ett orättvist tillkortakommande

för människan. Döden har blivit hennes främsta fiende.

När den danske kulturhistorikern Troels Frederik Troels-Lund i sitt stora verk "Dagligt liv i Norden i det sekstende aarhundrede" (1908) behandlade adliga och borgerliga begravningsbruk under 1500-talet var det främst de bortgångnas omsorg om sitt eftermäle han beskrev. Det var arv och testamente, familjekärlek och släktfejder, gravplatser, -kapell och -stenar, urnor, epitafier, gåvor till kyrkan och minnesmärken över hjälte-dåd. Man tänkte redan i livet på att befästa sin bild också som död – ett utslag av detta är ju personporträttet som i sin moderna version tillkommer på 1500-talet. Att manifesteras sin *odödlighet redan i livet* var dock inte något nytt drag. Ett talande exempel är ju den omfattande döds-kult som i detalj kan studeras i det antika Egypten, med så talande exempel som balsamering, rikt utrustade gravkamrar och pyramider. Särskilt stor betydelse hade behandlingen av den dödas kropp och inälvor, inte minst förskö-nandet av ansiktet. Dödsriket är ju i flera kulturer en exakt pendang till jorderiket. När de egyptiska dödsbruken visas på utställningar står de sällsynt nära nutidsmänniskan.

Den franske mentalitetshistorikern Philippe Ariès har i arbeten som "L'homme devant la mort" (1978) och "Images of Man and Death" (1985) har jämte sociologen Zygmunt Bauman (1992) analyserat både den symbol-

värld som doftar av "odödlighets blommor" och den kulturella konstruktion som "odödlighets livsstrategier" avslöjar.

Här kan bara antydans några tendenser till hur bilden av människan i döden förändrats. Från en mycket synlig, även estetisk, position i västerländsk kultur har döden förvisats till en scen där ridån och tystnaden talar och den rika materiella kultur, som vi ovan skådat, har ersatts av ett omskrivande språk och hierarkiska institutioner som döljer förintelsen. Parallellt därmed har förlängningen av livet genom läkarvetenskapen, kropps- och skönhetsindustrin, blivit ett centralt mål och livsinnehåll. Den moderna individualismen styrker ett behov av att få kontroll också över döden. Individerna skapar redan under livet sin egen "legend". Makten skall behärska döden även om det sker genom extas, erotik, konst, krig, offer, masochism eller sadism. Paradoxalt nog har nutidsmänniskans sökande efter autenticitet och identitet sin partner i förnekandet av döden. Självkontroll, kroppens dyrkan och frihet är, liksom förträngandet av känslor och hyllningen till vetenskaplig diagnos, måhända de enda bräckliga redskap nuets människa har för att hantera döden? Döden är kanske bara ett litet misstag på det avgudade förnuftets, framstegets och framgångens eviga stråt?

Men när frågorna vid dödens port ställs tycks teknik och vetenskap komma till korta – har religionen här en sista bastion?

FOTO: KATJA HÄGELSTAM

Bo LÖNNQVIST

Bo Lönnqvist (f.1941 Esbo) är folklivsforskare och samhällsdebattör samt fil.dr (1972). Han har arbetat som arkivarie vid Folkkultursarkivet, forskare vid Finlands Akademi, gästprofessor i både Norge och Tyskland och åren 1995–2004 som professor i etnologi vid Jyväskylä universitet.

Lönnqvist är en av Finlands främsta etnologer med vid internationell utblick. I fokus för hans forskning ligger finlandssvenska traditioner, inte minst dräktskicket, men han har också studerat folkliga bruk bl.a. i Sibirien och Rumänien. Han ser folk-kulturen ur ett socialantropologiskt perspektiv, där seder och bruk placeras in i ett samhälleligt sammanhang. Ofta ger han sina teman en oväntad belysning, antingen det handlar om herrgårdsliv, kafékultur, leksaker eller hur ett helt tidskede kan speglas i tidningsannonser.

AKTUELLT VÅREN 2010

Från och med i år ger Schildts förlag ut fler titlar än vanligt på de båda inhemska språken. I ett förlagshistoriskt perspektiv är det här inget nytt: förlagets grundare Holger Schildt satte en ära i att förlägga böcker på både svenska och finska. I ett allt kärvare språkklimat verkar den tvåspråkiga kompetensen ha blivit en bristvara, och därför vill vi gärna lyfta vår egen svans och kalla oss för Finlands enda genuint tvåspråkiga förlag.

Anna Friman (Utdrag ur förordet till förlagets vårkatalog)

Foto: Nora Kitinmäki

ERIC BJÖRKLUND BATALJON SEDERHOLM

EVAKUERINGEN AV KARELEN I MARS 1940

Den 13 mars 1940, på fredsdagen efter vinterkriget, flaggade Finland för halv stäng. De tunga fredsvillkoren och särskilt förlusten av finska Karelen – också områden som de sovjetiska vapnen inte hade lyckats erövra – tyngde sinnen på vad som annars borde ha varit en glädjens dag. Men det fanns inte tid att sörja: på nolltid skulle det avträdde området utrymmas på folk och fä, bohag och allt som gick att få löst. Det rörde sig om Nordens största folkflyttning i modern tid. Evakueringen skulle säkerligen ha lyckats mycket sämre utan den hjälp som Sverige med

kort varsel sände över Torneå. Bataljon Sederholm handlar om denna operation ledd av major Mortimer Sederholm som omfattade ca 1 250 svenska soldater och närmare 500 motorfordon, viktigast 380 lastbilar. Den svenska insatsen i evakueringen av Karelen har hittills varit okänd för de flesta.

Redaktör **Eric Björklund** har specialiserat sig på svensk-finsk logistisk historia under andra världskriget. Han har tidigare bl.a. skrivit böcker om Petsamo- och Kvarcentrafiken samt om den s.k. Salpalinjen. Boken är rikligt illustrerad. Cirkapris 32,00

EFTERFRÅGADE KLASSIKER I NYTRYCK

BO CARPELAN AXEL

Axel Carpelan (1858–1919) var Jean Sibelius vän, ateljékritiker och inspiratör. Då Axel dog skrev Sibelius "För vem skall jag nu komponera?"

Axel växte upp på släktgården Odensaari utanför Åbo. Han var musikaliskt begåvad och i sin ungdom drömde han om en violinistkarriär men i stället präglades hans liv av ensamhet, sjuklighet och känslan av tillvarons meningslöshet. Mötet med Sibelius blev viktigt. Från det första anonyma brevet 1900 till sin död 1919 var Axel den som uppmuntrade och stödde Sibelius. Axel, som själv var utfattig, lyckades flera gånger ordna ekonomiskt bistånd till sin vän och Sibelius tillägnade Axel sin andra symfoni.

Axel är en av höjdpunkterna i Bo Carpelans rika författarskap. I romanen skildrar han Axel Carpelans mycket begränsade

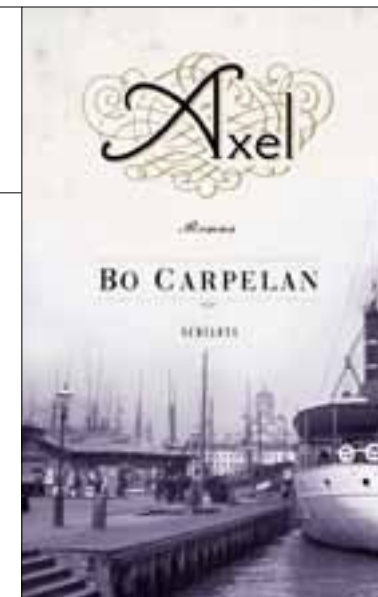

Foto: Charlotta Boucht

livsomständigheter samtidigt som han ger en bred skildring av storfurstendömet Finland från hungersnöden 1868 till de sista dramatiska decennierna fram till självständigheten.

Bo Carpelan har fått Finlandpriset två gånger, 1993 för romanen *Urwind* och 2005 för romanen *Berg*. *Axel* utkom första gången 1986. Cirkapris 28,00.

"Sällan har det skrivits så äkta och så djupt om musiken och om skapandet, om dess berusning, groteska lekar och smärtsamma besvikelser"

C.G. BJURSTRÖM, MÅNDASJOURNALEN

*"Tänk om slutsumman av Carpelans bemödanden ligger i erövringen av det högsta mästerskapet som prosaist? Tänk om romanen *Axel* framstår som summan av hans konst både ifråga om det språkliga uttrycket och livsåskådningen?"*

GÖRAN SCHILDT, SVENSKA DAGBLADET

RESA I NYTRYCK

CARL JACOB GARDBERG SANTIAGO DE COMPOSTELA

VÄGAR OCH VANDRINGAR TILL APOSTELN JAKOBS GRAV

Fil.dr Carl Jacob Gardberg beskriver medeltida vandringar och nutida sevärdheter i norra Spanien och södra Frankrike. Den här livfulla och rikt illustrerade berättelsen är avsedd för såväl resenärer som för de som är intresserade av medeltid och kulturhistoria i allmänhet.

C. J. Gardbergs bok, som redan länge varit slutsåld, utkommer nu som häftad. Finns också på finska på Schildts. Cirkapris 28,00.

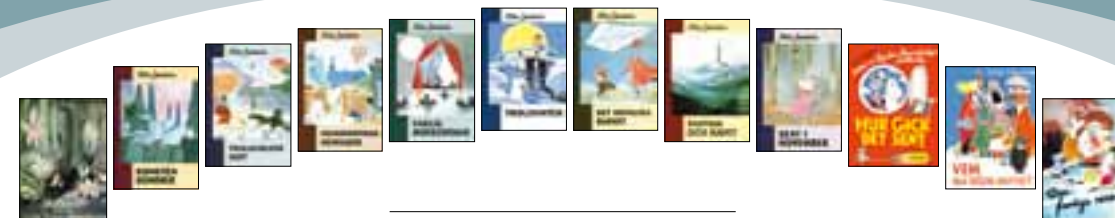

NOVELLER

BLOD/MIN ELLINOR

NOVELLER UR ARVID MÖRNE- OCH SOLVEIG VON SCHOULTZ-TÄVLINGEN 2009

De ärligen återkommande skrivtävlingarna, Arvid Mörne-tävlingen som riktar sig till finlandssvenskar under 30 år och Solveig von Schoultz-tävlingen för skribenter över 30, gällde noveller 2009. I denna dubbelantologi finns de bästa bidragen ur båda tävlingarna samlade. Cirkapris 15,00.

MUMIN 65

Tove Jansson har med muminvärlden skapat ett eget sagolikt universum, en värld lika förtrollande och fantasieggande för vuxna som för barn. Muminböckerna är älskade över hela världen. De har dramatiserats för olika medier och är översatta till 43 språk! Den första muminboken, *Småtrollen och den stora översvämningen*, utkom 1945. För att fira den kommer **jubileumsåret MUMIN 65** att uppmärksammas stort på olika sätt.

Nordens största rittävling "Mumin och Havet" inleddes den 24 december. Den pågår löpande med olika deltävlingar under hela jubileumsåret. Schildts kommer att distribuera en broschyr som informerar om tävlingen och den distribueras till de svenskspråkiga lågstadierna i Finland.

Eftersom havet alltid har spelat en stor roll i familjen Janssons liv kommer Schildts förlag, liksom andra samarbetspartner, att göra en **donation till WWF**. Vi stöder deras insats för fortsatt arbete för Östersjön. Förlagets donation består av en del av försäljningen av *Mumindalens bildordbok*.

Schildts förlag, Svenska folkskolans vänner och Moomin Characters delar ut **Tove Jansson-priset** hösten 2010.

Enhetschef **SUSANNE KARLSSON** framför en bild på Axxells senaste verksamhetspunkt i Pargas, vid Vapparvägen.

Axxell växer i Pargas

Från och med årsskiftet är före detta Åbolands yrkesinstitut vid Vapparvägen i Pargas en del av Axxell Pargas. Axxells enheter i Pargas är nu tre till antalet och sammanlagt kan man nu erbjuda allt mångsidigare utbildning. Men en viktig del av att verka under Axxells paraply är även att lärarna kan koncentrera sig på sin pedagogiska uppgift, då rutiner och stödfunktioner kan koncentreras, berättar enhetschef **Susanne Karlsson**.

TEXT & BILD: RABBE SANDELIN

AXXELL PARGAS ÄR NU en relativt stor enhet inom Axxell. Med alla tre verksamhetspunkter medräknade, Vapparvägen, Pjukalavägen och Strandvägen, är vi uppe i cirka

450 elever och en personal på cirka 60, vara 40 lärare, berättar Susanne Karlsson.

Utbildningsalternativen blir därför mångsidiga med allt från turism, skönhet, kost, handel, so-

cial- och hälsovård till husbyggarer, elmontör och maskinmontör.

– Man kan säga att tre rätt specialiserade enheter nu börjar jobba som en enda enhet, och det är också denna specialisering som

ger ett optimerat slutresultat. Och det gäller inte bara själva utbildningsalternativen.

Karlsson berättar att de tre enheterna i Axxell Pargas också från förr har en lite olik profilering när det gäller uppläggen. Då Vapparvägen mest handlat om ungdomsutbildning har de två övriga mera betonat vuxenutbildning och fortbildning, och även fri bildning. De sistnämnda är enligt Karlsson ett klart växande segment i framtiden.

– En yrkesskola har på sätt och vis två klara roller. Å ena sidan skall den kunna motsvara de förväntningar individerna har, och å andra sidan skall utbildningen svara på samhällets och arbetslivets behov. Och då är det klart att i en allt ombyttligare samhällsomgivning får fortbildning och vuxenutbildning större betydelse, säger Karlsson. På en industriort som Pargas betonas förstås även alldeles lokala arbetslivsbehov.

Karlsson berättar att olika studieprogram för vuxna i allt större utsträckning kommer att skräddarsys individuellt så att personen exakt uppnår den kompetens arbetslivet kräver. Studieprogrammen anpassas till personens bakgrund, erfarenheter, tidigare studier och till och med till fritidssysselsättningar om de har relevans för examen.

– Vuxenstuderande är oftast mycket motiverade, och många lärare gillar att arbeta med vuxna, det blir nästan mera fråga om ett slags mentorförhållande.

Till den som skall ansvara för ekonomin säger Karlsson att de individuella och skräddarsydda studieprogrammen inte behöver bli alltför dyra.

– Eftersom de ofta siktar på en väldefinierad kompetens eller på tilläggsutbildning för ett specifikt

jobb är de effektiva och ger stor utdelning.

Axxell ger de unga fler möjligheter

Till unga som inte riktigt vet vad de vill bli, brukar Karlsson betona att det första studievelet inte skall kännas som om man läser sig till en viss bransch.

– Det går förstås att byta studieinriktning inom Axxell, men egentligen skall ju utbildningen också fostra till självständigt tänkande och en positiv syn på ens egna möjligheter. När man sedan blivit en ung vuxen kan det finnas helt nya möjligheter. Studiehandedarna spelar här en enormt viktig roll.

Axxells storlek gör det också möjligt att till exempel ta valfria studier på en annan ort, om man vill bredda på sina horisonter.

Starka stödfunktioner stöder pedagogiken

Susanne Karlsson har precis börjat på jobbet som enhetschef för Axxell Pargas då Svenskbygden är på besök, så hon säger att det är för tidigt att uttala sig om hur sammanslagningarna under Axxells paraply lyckats.

– Det som gällt under den här första tiden är att koordinera och köra in Axxells rutiner och tillvägagångssätt. De måste vara klara och tydliga, så att arbetet kan fortsätta oavbrutet.

En stor fördel med att ha ett starkt Axxell i bakgrunden är enligt Karlsson att lärarpersonalen i större utsträckning kan koncentrera sig på sin huvuduppgift, den pedagogiska.

– Då stödfunktionerna finns i en stark central struktur och vi har klara tillvägagångssätt för rutinartade processer avlastar det lärarna från onödig byråkrati samt ger stöd i det pedagogiska arbetet. Så trots devisen ”smått är vackert” finns det många fördelar med en stark bakgrundsorganisation. Det betyder inte att de olika verksamhetspunkterna förlorar sin individuella karaktär, eller sina styrkor.

Karlsson säger att hela personalen förstås är med och i samarbete utvecklar den nya strukturen.

– Ingenting står stilla och behov av utveckling kommer att finnas i framtiden, liksom det alltid har funnits förr. Så trots att målen skall vara gemensamma, skall man alltid vara öppen för samarbete och utbyte av åsikter.

Sveriges hjälp under evakueringen 1940

Bataljon Sederholm

I boken **Bataljon Sederholm** redogör Eric Björklund för den hjälp som Sverige gav i samband med evakueringen efter vinterkriget och fredsslutet den 13 mars 1940. Befolkningen i de avträdde områdena måste ge upp sina hem, och Finland måste inom några dagar genomföra den största folkomflyttningen i modern tid i Norden.

Uppdraget att arrangera de svenska hjälptransporterna gick till major Mortimer Sederholm från t 1 i Linköping. Redan en dag efter ÖB:s order var Bataljon Sederholms förband färdigorganiserat. Förbandets slutliga sammanlagda styrka, inklusive 100 frivilliga med bilar, uppgick till 25 officerare, 20 underofficerare, omkring 1 200 underbefäl och manskap, 50 personbilar, 380 lastbilar, 8 bussar och 32 motorcyklar. Ett bilkompani från den Svenska Frivilligkåren biträdde också

Vi presenterar här två utdrag ur boken, som utkom på Schildts förlag den 24 februari.

Mortimer Sederholm skriver i sin rapport om kolonnerna av flyktingar från avträdde områden. Som kusk tjänstgjorde ofta en pojke eller flicka på strax över tio år.

V – Evakueringen

För evakueringen av civilbefolkning och egendom, efter freden den 13 mars, fanns inga upp gjorda planer. Förflyttningen av hundratusentals människor och nära nog all lös egendom från de avträdde områdena gjordes hals över huvud.

I boken Krigaren och bonden skildrar Olof Enckell hur han blev vittne till den smärtsamma evakueringen. Vart än han färdades såg han ändlösa karavaner av människor och boskap. Tusentals hästforor tog sig fram i det frusna och snöiga landskapet. Slädarna var lastade till bristningsgränsen med möbler och husgeråd av alla slag. Högst upp på lasten låg klädbylten och filter. Ur byltena tittade förskrämda, blåfrusna barnansikten fram. Oräkneliga människor vandrade till fots.

Männens ryggar var krökta av väldiga bördor: kvinnorna och barnen sköt tunga, fullastade kärlkar. Stora boskapshjordar gjorde gång på gång den hala, isiga vägen oframkomlig.

Kölden var bitande, kornas klövar frös till is, de stupade omkull och döda djurkroppar låg överallt i drivorna.

Hästarna och körkarlarna, korna och de som gick till fots – alla vandrade fram mödosamt, med sänkta huvuden, trötta och till synes apatiska. De hade tillryggalagt mil efter mil och målet framför dem låg i det ovissa, på oberäkneligt avstånd. Allting talade om brådstörtad flykt.

Olof Enckell berättar vidare att när han såg det stora antalet foror förstod han att man inte haft tid att tänka över vad man ville rädda. De fåtaliga värdeföremålen, mest symaskiner

och separatorer, låg under trasiga stolar, söndriga lerkärl och allsköns bråte. Han kom att tänka på orden ”bättre i kriget än i krigets spår”. Alla krigets fador tycktes obetydliga vid sidan av denna masstragedi.

Han skildrar hur han talade med en bonde som stod vid sitt lass i en lång rad av foror. I sin släde hade bonden staplat upp föremål av mycket olika art. En radioapparat och en fint polerad symaskin skvallrade om att han varit husbonde på ett välmående hemman. Men bonden tänkte inte i första hand på sitt eget hem.

– Värst av allt var det att ryssen tog Hangö, sade bonden. Det var inte sitt eget förlorade hem han tänkte på medan han stod i den vita drivan och väntade att karavanen skulle sätta sig i rörelse. Han tänkte på Finland.

På landsvägen mellan Kirvu och Ilmece mötte Olof Enckell en artonårig flicka som drev ett tiotal kor framför sig. Hon gick mycket långsamt bakom kreaturen, som endast med yttersta svårighet kunde ta sig fram på den hala vägen och genom den isiga drivan vid dikeskanten.

– Varifrån kommer du, frågade Enckell.

– Från Kaukola, svarade flickan.

– Och vart är du på väg?

– Jag vet inte...

Den unga kvinnan hade i den bitande kölden gått bakom sina tröttkörda kor i dryga femtio kilometer. Hon visste inte om sin vandrings mål. Men hon grät inte. Hon klagade inte ens. Hon smålog endast vemodigt när hon ett ögonblick senare plötsligt vände sig om och ropade:

– Annettiinpa meille urakka! (Nog gav man oss ett beting!)

Mortimer Sederholm blev, som han skriver, beklämd av kri-

gets härjningar och det öde som drabbat det finska folket. Utefter vägarna, som var svårframkomliga på grund av finska arméns tillbakadragande, sågs långa kolonner av flyktingar från de avträdde områdena. De förde med sig bohag och övrig materiel och redskap på överlastade fordon. Överst på lasset satt inte sällan ”gammelmor” med småbarn i knäet. Som kusk tjänstgjorde ofta en pojke eller flicka på strax över tio år. Bredvid släden och i långa kolonner utmed vägen leddes kor så länge de orkade gå. Vägkanterna var ofta kantade av stupade kor. Humöret var väl inte heller det bästa, men alla tycktes bära sitt tunga öde med jämnmod, konstaterar Mortimer Sederholm.

Tidningsmannen Carl-Adam Nycop bevitnade evakueringen av Hangö och skildrade i det lilla häftet, Finlands slutkamp, hur han hamnade i en kolonn med lastbilar:

Vi hamnade mitt i den långa bilkolonnen som i sporadiska ryck rullade fram längs vintervägen. Ibland kom en vagn litet för nära kanten, halkade ned i den mjuka dikessnön och sjönk sakta tillrätta i halvliggande ställning. Vi klev ur och sög i. Inga hårda ord, ingen otålighet, ingen bitter klagan. Gubbarna på lastbilarna tog det gemyttligt. De hade sju dygns proviant i sina bilar och skulle åka fram och tillbaka, fram och tillbaka i en veckas tid. Utan tanke på vila, utan att knota, utan att begära ett öres ersättning. Det var för dem en självklar sak att hjälpa till, ty ingen unnade Hangöborna att bli kvar inom det område som ryssen nu skulle lägga beslag på.

Att placera den flyende befolkningen inom Finlands nya gränser var en oerhört omfattande operation, vilken leddes av Siirtoväen Huollon Keskus, shk, Centralen för omvårdnad av den evakuerade befolkningen. Centralen grundades i anslutning till inrikesministeriet den 17 januari 1940. →

Från mitten av februari 1940 använde även Centrala Finlandshjälpen den isväg som dragits över Kvarken mellan Holmsund och Vasa. Den vägen gjorde Centrala Finlandshjälpens 27 lastbilar en hjälpsats på cirka 75 ton mat och kläder.

Hos de finska myndigheterna fanns tankar på att inte transportera bort befolkningens möbler eftersom dessa var utrymmeskrävande och bräckliga. Av psykologiska skäl skrinlade man begränsningen.

Före och under vinterkriget hade evakueringsfrågorna skötts av Högkvarterets administrativa avdelning. Den 3 december inrättades också en evakueringsbyrå vid staben för Viborgs skyddskår. Till byråns chef utsågs agronomen, fänrik Johannes Virolainen som fungerat som folkförsörjningsdistriktets byråchef. Genom tvångsrekvirering skaffade byrån bussar och lastbilar för sina behov. Under tiden som kriget pågick måste man omorganisera evakueringsorganisationen och flytta byrån från Viborg till Imatra i anslutning till staben för Karelska Armén. I Ladoga-Karelen leddes evakueringen från IV. Armékårens stab samt i Kajanaland och Lappland från staberna där. I städerna på hemmafronten ansvarade befolkningsskyddsmyndigheterna för uppgiften.

Med tanke på evakuerings omfattning direkt efter vinterkriget stod det klart att uppgiften måste anförtros en ny och bredare organisation. I den skulle ingå

Centrala Finlandshjälpens fordon transporterade redan under vinterkriget hjälpsändningar från Sverige till olika områden i Finland. Bland gåvorna har den här flickan hittat en docka.

bland annat myndigheterna för järnvägs- och landsvägstrafik, administrativ expertis samt representanter för lantbruket.

Redan på första fredsdagen den 13 mars grundades därför ett ledningsorgan vid Högkvarteret benämnd Evakueringsbyrån. Huvuduppgiften var att leda och bistå truppförbanden vid förflyttningen av befolkningen och

dess egendom bakom den nya riksgården mot Sovjetunionen. Evakueringsbyrån skulle också i nära samarbete med shk bistå de civila myndigheterna vid organisationen och genomförandet av evakueringen. Inte minst gällde det att få till stånd en arbetsfördelning mellan den högsta militära ledningen och den civila ledningen och samordna planering och genomförandet av evakueringen.

VII – Rikedomar räddas

Ett av Bataljon Sederholms märkligaste uppdrag under de veckor den vistades i Finland var således när en grupp ur 3. kompaniet hjälpte till med evakueringen av Valamo kloster.

Gamla Valamo kloster, på ögruppen Valamo i Ladoga var före vinterkriget finskt område, men måste avträdas till Sovjetunionen.

Förlusten av Valamo var ett hårt slag för den ortodoxa kyr-

kan och för Finland. Klostret hade under 1900-talet utvecklats till en av Skandinavien populäraste turistattraktioner. Sommaren före vinterkrigets utbrott var resandeströmmen till klostret särskilt stor. Framför allt kom det stora grupper från Estland.

Det är osäkert när klostret grundades men traditionen säger att det skedde tidigast på 1100-talet, men senast på 1300-talet. På 1600-talet förstördes klostret och all verksamhet låg nere över 100 år. 1716 gav dock tsar Peter den store order om att klostret skulle återuppbas och därmed inleddes dess blomstringstid. Igumen (klostrets ledare) Nazari påbörjade byggnadsarbetet och hans efterföljare igumen Damaskin skapade ett stort kloster, som omgavs av tolv skitor eller sidokloster. 1913 fanns på klostret 359 munkar och 562 noviser.

Till insatsen i Finland måste också nämnas de lastbilar som redan under vinterkriget var sysselsatta med såväl hjälp som evakueringstransporter.

Den ryska revolutionen 1917 innebar en nergångsperiod för klostret då förbindelserna med Ryssland bröts. Strax efter revolutionen införlivades klostren i Valamo, Konevits och Petsamo med Finlands ortodoxa kyrka eftersom de tre klostren efter Finlands självständighet 1917 låg på finsk mark.

Efter den finska självständigheten etablerade sig den finska krigsmakten på Valamoöarna. Kontakten med klostret var

mycket god trots att klosterbröderna och militären tillhörde den ortodoxa respektive lutherska kyrkan.

Vid tiden för vinterkrigets utbrott bestod brödraskapet på Valamo kloster av cirka 200 medlemmar.

Redan på sommaren 1939 hoppades orosmolnen över klostret. Ett av tecknen på detta var att

tillgången på föda blev mindre och man blev tvungen att snåla.

Ett annat tecken på hotande krig var att de munkar som var i mönstringsåldern blev kallade till extra övningar i finska försvaret. Inkallelserna kom den 12 oktober. Munkkaporna byttes till uniform och munkarna fann för gott att också klippa av sitt långa hår och skägg. Trots det funderade munkar på vilken nytta de skulle kunna göra i armén. Några blev kvar på klos- →

→ tret som kockar och malajer och kunde därmed fortsätta att delta i gudstjänsterna på sin fritid. Och eftersom den militära ledningen inte kände till skillnaden mellan en luthersk präst och en ortodox präst kommenderades några som fältpräster i den finska armén.

Strax efter vinterkrigets utbrott den 30 november 1939 började evakueringen av Valamos civilbefolkning. Den 12 december evakuerades klostrets pojkhem och noviserna.

Några dagar senare evakuerades klostrets sjuka och de som inte var finska medborgare.

Nu började man också packa klostrets mest värdefulla föremål, exempelvis altarborden som var tillverkade av silver liksom de alla värdefullaste ikonerna.

Under större delen av vinterkriget utsattes Valamo för sovjetiskt flyganfall. Flyglarmet på ön sköttes genom att munkarna ringde i huvudkyrkans näst största klocka, den så kallade söndagsklockan.

Något egentligt bombskydd fanns inte på ön. När klockan ringde sökte de flesta sig till kyrkan vars tjocka väggar erbjöd ett ganska gott skydd mot bomb-

splitter. Det fanns dock munkar som struntade i att söka skydd. De litade mer på Gud än på kyrkans väggar.

Det berättas också att vid ett tillfälle föll flygbomber 50 meter från den byggnad där en döv munk låg och sov. Han vaknade av att han frös eftersom bomberna blåst ut fönstren i det rum han låg och sov.

I slutet av januari riktade det sovjetiska flyget ett koncentrerat bombanfall mot ön och mot klostret. En munk skrev i sin dagbok att alla helvetets krafter var samlade ovanför deras huvuden. De

Valamo kloster. Över klostret höjer sig huvudkyrkans, Kristi förklaringskyrkans (ljusblåa) kupoler och torn (68 m). Kyrkan (Silin, G. I. Karpov, 1892) med plats för 3 000 bedjare var – och skulle fortfarande vara – Finlands största.

3. bilkompaniet i Bataljon Sederholm hade beredskap för att mycket snabbt evakuera bland annat skolor som besattes av ryssarna i samband med de gränsrevisioner som pågick i området.

flesta sökte skydd i den säkraste delen av huvudkyrkan och munkarna funderade om de skulle bli begravda i samma kyrka som alla de döda munkar som under århundraden fått sin sista vila i templet.

Efter det kraftiga bombanfallet konstaterades skador på många byggnader men alla som sökt skydd i kyrkan hade klarat sig.

Följande natt upprepades bombanfallet och nu träffades bland annat stallbyggnaden och en häst slets i bitar, men ingen människa kom till skada. Där emot antändes den stora brädgården på klosterområdet och lågorna nådde lika högt som kyrktornet.

Största förödelsen av de sovjetiska bombningarna inträffade den 2 och 4 februari. Det blev också slutet på klostrets regelbundna och schemalagda verksamhet. När kvällen kom den 4 februari var klostret ett enda stort eldhav. Huvudbyggnadens sjukhusannex stod i brand och därifrån spreds elden snabbt till kyrkans utrymmen för de oersättliga

dräkterna liksom till biblioteket. Släckningsarbetet ointetgjordes av att bombningarna också förstört klostrets vattensystem.

De yngsta munkarna lyckades dock rädda de allra dyrbaraste dräkterna, nattvardskalken och en del andra värdeföremål som bars till kyrkan där förkrossade munkar samlats. Klostrets 29 000 bokband låg i vågskålen. På ett mirakulöst sätt lyckades man rädda alla böckerna trots att det brann i bibliotekets andra våning som blev helt ödelagd. Munkarnas egen förklaring till att det värdefulla biblioteket kunde räddas var ett gudomligt ingripande.

Nu beslöt också klostrets ledning att alla åldringar skulle evakueras till kustorten Lahdenpohja på det finska fastlandet.

När åldringarna transporterades på lastbilarna på den iordningställda isvägen grät de av sorg: Ladogas pärla, som man hade beundrat så mycket från sjösidan, var nu inhöljd i eld och svart rök.

Evakueringarna av munkarna

fortsatte under hela februari och till sist fanns det bara fem man kvar i klostret: de båda fältprästerna Olmari och Jouhki, klosterbåten Sergijs kapten munken Irakli, prästmunken Simforian samt ingenjören Vladimir Kudrjavtsev. De kvarvarandes uppgift blev att rädda de dyrbarheter som fanns i klostret, exempelvis dräkter, ikoner, nattvardskalkar och inte minst de räddade böckerna. Allt detta flyttades till utrymmen under huvudkyrkans golv där det var så trångt att man måste krypa fram på armar och knän. Utrymmet var också iskallt men munkarna föredrog ändå att övernatta under kyrkgolvet som ansågs vara klostrets säkraste plats. Munkarna ansåg att om huvudkyrkan fick en fullträff av en flygbomb skulle deras gravplats redan vara ordnad.

LARS HULDÉN

Tre spel om kärlek

10 e

90 sidor
häftad

Lars Huldén är kanske mest känd för sina lyriska diktsamlingar, men också för sina prosaberättelser och översättningar av kända dramatiker.

Av det Huldén själv skrivit för scenen har inte mycket publicerats i bokform, trots att det handlar om tiotals verk.

I *Tre spel om kärlek* finns tre av dessa verk, framförda 1995–2008 med musik av Zdenko Fibich, Henrik Otto Donner och Jukka Linkola. Texterna i sig är underhållande och intressanta.

Beställ boken direkt från SFV:s kansli: 09-684 4570, eller sfv@sfv.fi
Du får boken per post med bifogad faktura.

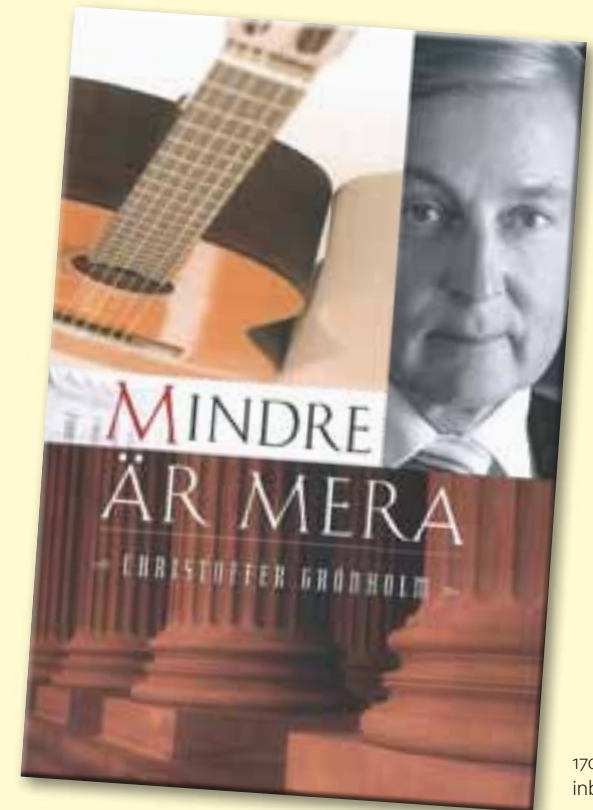
SKRIFTER UTGIVNA AV
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

CHRISTOFFER GRÖNHOLM

Mindre är mera

20 e

170 sidor
inbunden

Mindre är mera beskriver finlandssvenskhetens läge. Småskaligheten, språkkretsens litenhet och det spridda boendet har tvingat finlandssvenskarna att skapa ett mervärde, vilket de lyckats med. Men många förvaltningsreformer och utbildningar i dagens Finland uttrycker rentav ett slags sturkturellt våld mot det lilla Svenskfinland. Räddningen finns i det finlandssvenska civilsamhället. Föreningar, organisationer, fonder, körer och det lilla samhället är idag finlandssvenskhetens ryggrad. Det finns en god intellektuell potential att tillgå, och även den nordiska dimensionen inger mer hopp än på länge.

Beställ boken direkt från SFV:s kansli: 09-684 4570, eller sfv@sfv.fi
Du får boken per post med bifogad faktura.

SKRIFTER UTGIVNA AV
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Elvi Holmström upplevde kriget som barn på en liten holme långt ute till havs i Esbo skärgård. Här publicerar vi två dramatiska berättelser som belyser både ett barns krigsupplevelser och ett skärgårdsliv som redan gått till historien.

Minan

AV ELVI HOLMSTRÖM

DET VAR EN STORMIG höstdag krigsåret 1943. Vi bodde på en liten holme långt ute i havet i Esbo skärgård. På vardera sidan om oss låg två litet större holmar med smala sund emellan.

Vi var ensamma hemma. Storebror som var 14, jag 12 och lillasyster 7 år. Jag såg genom fönstret vår bror komma rusande med en väldig fart. Han ryckte upp dörren och ropade: "Fort, fort! På med kläderna. Vi måste bort, det är en stor mina på stranden". Lilla syster bara grät och fick inte på sig gummistövlarna. Jag minns ännu efter över 50 år hur svårt det var att få på henne stövlarna, jag minns till och med att de var bruna.

"Skynda, skynda, det smäller när som helst". Storebror nästan hoppade jämfota av otålighet. Han rodde oss över till andra holmen där tant Anna bodde. Själv for han ut igen och såg då att minan kommit in i det andra sundet, rakt mot bryggan och bodan där alla skötor och bragder fanns. Han tog sig i land och in i bodan, bar springande med sig allt han fick tag i. Gång på gång sprang han samtidigt som han höll ett öga på minan som kom så

underligt långsamt framåt trots stormen och den grova sjön.

När storebror återvände till tant Anna tyckte hon att han skulle ro oss över till den största holmen där det bodde flera fiskarfamiljer. Där bodde också vår farmor, vi skulle fara till henne.

"Spring längs stranden och gå in till Hellströms och Lofströms och berätta att det är en mina i sundet" sa tant Anna.

Från båten såg vi nu minan som i våra ögon blev till ett hotfullt levande väsen där den gungade i vågorna några meter från bryggan.

"Gråt inte flickor" sa tant Anna. "Vi hinner undan". Så vi sprang på den steniga stranden! Lilla syster föll gång på gång, stövlarna var nog inte ordentligt på fötterna. Varken hos Hellströms eller Lofströms trodde de på oss.

"Männe det? Det är väl en boj ni har sett". En boj? Liksom jag inte visste hur en mina såg ut, en mina med stora horn. En boj? Nu var jag inte bara rädd, jag var arg också.

ÄNTLIGEN KOM VI FRAM till farmors stuga och hon trodde

på oss. Jag tyckte alltid att farmors stuga var så trygg. Där var det lummigt och grönt. Runt stugan växte stora lövträd och en liten spång ledde över ett smalt och krokigt sund. Dit kunde ingen mina söka sig. Från fönstret såg man bara en flik av havet mot norr och norrut var havet inte farligt. Vi visste alla att vinden från sydost var farligast, till och med den minsta av oss kunde säga: "Mamma idag är det minvind".

Väntan hos farmor blev lång, men så äntligen såg vi mamma, pappa och storebror komma på stigen. De berättade att när mamma och pappa kommit med motorbåten från stan där de varit för att sälja fisk, hade de sett poj-

ken hoppa och skrika på tant Annas brygga. "En mina! En mina! Far inte till bryggan!" hade han ropat. Sedan hade han hoppat i båten och de hade alla tre kört till fastlandet till närmaste telefon för att ringa till ett fort i närheten.

FRÅN FORTET KOM TRE soldater i en motorbåt. De tog sig en titt på minan och märkte att den släpade en lång vajer efter sig på havsbotten som bromsade farten. Minan var rysk och soldaterna förstod sig inte på den. De tyckte det var bäst att spränga den.

"Men alla stugor här omkring kommer att vika ihop sig" sa pap-

pa. Soldaterna såg sig omkring.

"Om vi ändå skulle försöka de-sarmera den" tyckte de.

En soldat satt vid årorna i den lilla roddbåten. Den andra stod bredbent på aktertoften och höll i två av minans horn medan den tredje sträckte sig mellan benen på den stående soldaten och kämpade med muttrar i en lucka på minan. Mamma, pappa och storebror låg i skydd bakom berget och såg hur ett av minans horn pekade rakt mot aktern på roddbåten. Minan och båten gungade om varandra i den svåra sjögången med hornet bara några centimeter från aktern. Mitt under de mest dramatiska ögonblicken när solda-

ten hade händerna inne i minan skrek mamma: "Där är en till vid stranden!". Och sannerligen, där låg en mina och slog i stenarna.

SEDAN SOLDATERNA FÅTT BUKT med den första minan fortsatte de till den andra. Den var mycket mindre och morotsformad. Soldaterna bar upp den på stranden och förklarade att den kom från ett ubåtsnät och hade bara en tändsats i "nosen". Följande dag förde de den bakom en udde och sprängde den. Fast den var liten skakade explosionen om oss och stugan ganska så duktigt.

Den gången kan man säga att vårt liv hängde, om inte på en tråd, så på en vajer.

Rop i natten – och dimma

AV ELVI HOLMSTRÖM

FÖRUTOM KRIG, KÖLD, STORM och mörker fanns det ännu någonting som gjorde livet besvärligt ute i skärgården – dimman.

Våren kom tidigt det året. Isen hade gått redan i slutet av mars och fisket hade påbörjats. Pappa var med motorbåten till Salutorget i Helsingfors för att sälja fisk. Mamma och storebror beslöt att sätta ut näten med roddbåten. Vi flickor blev ensamma hemma. Då kom dimman inrullande från havet. På några minuter stod den som en vägg utanför fönstren. Det var absolut tyst och nästan vindstilla. Vi satt vid köksbordet och väntade och lyssnade efter motorljud eller årornas gnissel i klykorna. Vi väntade länge och blev allt ängsligare. Äntligen hörde vi Lill-Rosas välkända puttrande, pappa hade hittat hem. Då han fick höra att mamma och storebror varit länge borta körde han ut med båten för att söka efter dem. Vi satt igen och väntade och lyssnade. Pappa letade ända tills mörkret föll. Då och då hörde vi Lill-Rosa vid bryggan, han kom för att se om roddbåten var där. Till sist fick han ge upp och

komma iland. Då gick han i stället upp på berget och ropade ut i mörkret och dimman.

”Hör dom något ljud så ror dom mot det” förklarade han för oss. Hela natten hörde vi hans ”hoo-oo, hoo-oo” ute i mörkret. Vi flickor sov väl små stunder och i ett skede vaknade jag och såg pappa i det svaga skenet från oljelampan. Han satt på en stol med huvudet i händerna.

”Nu kan vi bara be till Gud att dom lever” sade han när han såg att jag var vaken.

SÅ SMÅNINGOM KOM GRYNINGEN och då lättade dimman. Pappa körde till närmaste telefon och ringde till fortet i närheten. Från tornet på fortet spejade soldaterna ut över havet, men såg ingenting – havet låg tomt. Då ringde fortbefälhavaren till ett annat fort längre österut och därifrån såg de en prick långt ute i havet som kunde vara en roddbåt.

Pappa kom hem och bad mig hålla eld i spisen och sätta på kaffeannan.

”Dom behöver något varmt i sig genast” sade han och for ut

för att möta dem.

Mamma berättade senare att de tagit fel kurs genast då dimman kom. Vår bror vidhåller ännu efter 50 år att vinden vände när de lade ut näten. Sedan rodde de i många timmar i hopp om att komma i land någonstans. I mörkningen hörde de vågorna slå mot något och rodde mot ljudet, men det visade sig vara bara en liten grynn. Senare såg vi på sjökortet att det var det sista grundet på finska sidan.

Hela natten satt de på grynnan i kölden och mörkret och dimman.

”Jag gned pojkens armar och ben hela tiden så han inte skulle frysa ihjäl” berättade mamma. På morgonsidan ljusnade det i öster och av det kunde de avgöra väderstrecken. De försökte skjuta ut båten, men den hade frusit fast i berget. De fick ta i med alla krafter och när båten äntligen lossnade gled den med fart ut i vattnet längs det isiga, hata berget. Vår bror kastade sig efter och landade med överkroppen i båten, men fötter och ben hamnade i det iskalla vattnet.

NÄR DE ÄNTLIGEN VAR hemma, blåfrusna och trötta, sade pappa att de skulle behöva något starkt.

”Konjak skulle vara bra”. Han for över till doktors stora sommarvilla på holmen bredvid för att se om han hade ”en skvätt i något skåp”, som han uttryckte det. Dimman hade kommit tillbaka, tätare än någonsin. Pappa hade nycklarna till doktors hus sedan deras villavakt Karlsson tidigare på vintern gatt bort sig i en snöstorm och några dagar senare hittats ihjälfrusen på isen.

Vår bror somnade efter ett par koppar surrogatkaffe och några droppar konjak. Men mamma låg i sängen och berättade om sitt farliga äventyr. Hon blev så pratsam – kanske skvätten inte var så liten.

Saxat från SFV-familjens nyhetsidor

Schildts barnbokstävling lockade

Barnbokstävlingen som Schildts förlag utlyste för ett år sedan har inbringat ett rekordantal manus. Hela 245 skribenter har skickat in sina bidrag. Vinnarna presenteras nästa höst och förstapristagaren får 5000 euro och sin bok utgiven på svenska och finska på Schildts.

Mumin-rittävling för barn

Nordens största rittävling "Mumin & Havet" har startat! För att fira muminns 65-årsdag ordnas en kampanj med WWF för att skydda Östersjön. Schildts förlag är också med som donator. Rittävlingen har två syften. Det ena är att inspirera barn i alla nordiska länder att teckna. Det andra är att ge information om hur man kan motverka nedsmutsningen av havet.

Tävlingen och annat pyssel finns på webbsidan www.moomin65.com

Vivi-Ann Sjögrens kokbok representant i internationell tävling

Vivi-Ann Sjögrens nya kokbok "Fattiga riddare i eget kök" har valts till finlands representant i den internationella tävlingen Gourman World Cookbook Awards. Boken deltar i kategorin "Bästa bok med enkla recept".

Boken har getts ut av Schildt både på svenska och finska. Vinnaren utses i Paris.

Svenska studiecentralens klimatkampanj

Svenska studiecentralen körde igång 90-årsjubileet med en klimatkampanj! Under tiden 15.1-1.3 delar SSC tillsammans med FNV (Förbundet Nordisk Vuxenupplysning) ut kaffeservetter över hela Norden med tre heta klimatfrågor som diskussionsunderlag för ditt eller din organisations eget kaffebord.

100 dagar efter FN:s klimatmöte, dvs. 26-28.3, presenteras svaren från hela Norden på en nordisk klimatkonferens som FNV ordnar i Köpenhamn.

SSC har även en klimatblogg på klimatcirkel.blogspot.com

Axxell mot mobbning

Axxell har inlett det nya året med en kampanj mot mobbning: Bry Dig 2010!

Kampanjen pågår hela läsåret och startade med en personalföreläsning vid tre olika tillställningar i Karis, Pargas och i Överby. Föreläsare var två rikssvenska experter inom området: Björn Lindell, som är beteendevetare, handledare och utbildare i socialpsykologiska frågor med mångårig erfarenhet av praktiskt arbete med grupputveckling, och Gunnar Höistad som är tidigare lärare och barnombudsman i Uppsala och flitigt anlitad utbildare i frågor kring konflikthantering, mobbning, relationer, människosyn etc.

Efter personalföreläsningen utbildas enheternas egna antimobbningsteam, som tillsammans med sina studerande kontinuerligt kommer att arbeta för en trygg och trivsam skolmiljö.

STÖD DET FINLANDSSVENSKA BILDNINGSPÅRDET!

Svenska folkskolans vänner tar emot donationer och testamenten och ställer avgiftsfritt sakkunnig hjälp till förfogande.

Donationer till SFV är skattefria, vilket innebär att din donation oavkortat går till det svenska bildningsarbetet.

Närmare information ger SFV:s kanslichef Christoffer Grönholm, 09-6844 570.

**Skall du flytta? Har du flyttat?
Hjälp oss att hålla vårt adressregister uppdaterat!**

Vi vill gärna att Svenskbygden och SFV-kalendern hittar fram till rätt mottagare på rätt adress och är därför tacksamma om du anmäler adressförändringar antingen per post, epost, telefon eller fax till:

Svenskbygden, PB 198, 00121 Helsingfors

sfv@sfv.fi

tel: 09-684 4570

fax: 09-6844 5715

Stöd det svenska bildningsarbetet!

Lyckönska med en hyllningsadress
från **Svensk Hyllningsfond**

Hedra minnen med en värdig hyllningsgärd
– en minnesadress från **Svensk Minnesfond**

Adresserna förmedlas av Svenska folkskolans vänner
SFV, Annegatan 12, 00120 Helsingfors
Tel: 09-684 4570

Svenskbygdens Kryss 1/2010

					SURA VAPEN-SLAG	DÄLIGT OMDÖME SPELPLAT- SERNA	KURORT MODE- MAGASIN	SLADDAR I BILEN LÄSTRÄ- NADE	LÄNG- SAMMA KAN HÄLLAS	
	BILUT- RYMME STÄLV- PLÅGARE						KUL DEN ÄR VIKTIG I DECKARE			
								HENNE STONG BELLMAN OM		
	KAN DRYCK PÅVERKA							RYSSJA NYHETS- DRAKE	DE SEGLADE MED JASON	
								TIDIGARE PARTI- HANDEL GAV UT		
	MANS- NAMN									
	DOLT VAPEN				HYRA MARK RÄNNAN I ISEN					
						SMÅ- DELSE		FÖRE- GICK FN	LYXIGT I FRONTEN	KAN SILLAR BLI
DEM SER VI MED	LÄGGER SKYTEN HANS PÅ SKIDOR	FAST- HETSGRAD ÄR NU UTDÖDA	LÄNG- SIMMARE TON I SKALAN	TALAN- GERNA				KAN EKA LAG- LÖSHET		
UDDA										
						GRUN- DADES AV BOOTH	HAR FÅTT RUTIN KAN MAN MÅLTID			
HELO- POLIS LOCKAR KUNDER		KÄRN- LÄGE VÄRDS- LÖS		DOFTAN- DE ÖRT ÄTER- PREFIX				KORT TYSK- LAND	VANLIG ÅSYN PORS- LINET	
			SÄLL- SYNT UNDKOM I SODOM	BRUTEN VIS- DOMS- GUD		LÄNG KILLE FEG FÄGEL?				
GÅR OBETALD SKULD TILL	TUNN VÄV TUSEN TON			SMILA FRANSK TEST- ÅTOLL	BRITTISSK MUSIK- TIDNING TENNIS- KLUBB			KAN VISS STICKA SÄLDE ARBETARE		
				SÄLL- SKAP			GICK SOM EN LUCIA			
KAN SES I KUBER	MINSKAR SPILLET BLIR PRESSADE			KORT STOR- BRITAN- NIEN	ARBETS- PLÄGG FÖR VISSA					
	ELLEN I "DALLAS" LÄN- TAGARE		KAN FYRAR STÅ	LAVIN BÄCK I NORR	FÖRDÄM- NING	DÄR I SES FORMAR	KAN SOLEN GÖRA	KAN DÖRR LEDA INTRA- VENÖS		MOBI- LERNÄ
DREV MÖLLA EN AV TRE				DEN SÖVDE JUDISK LÄRD						
			PRATA VITT OCH BRETT			ISRAELS GUD				DE INRE LEDERNA
VATTEN- UTLOPP NUMERA AREA	ERBIUM I KEMIN	FLYTTAR MÅNGA	PSALM SLAG		STORT I VÄSTER KRON- DELEN			NYTTJAR SKRÄD- DARE		
		SVAMP TVÅ I GAMLA ROM		ÄR TUNG- SKOTTAD EJ TILL- LÄTEN				RYMD- MÄTT PERIOD		
ÖVERGÅ TILL SER TILL BASSAR		SUGGA GRIPER		KAN GE TILLÄGG SNÄL OCH ELAK	UTSÅLD			GER SJÖFART FORM AV VARA		
							TRON HAR MÅNGA PANK			
SÅR MAN OFTA I	TIDIGT MÅL	VÄLUPP- FOSTRADE RYMD- RESENÄR						RADON I KEMIN KAN BLI GAMMAL		
			TYSK KRYPT- RINGS- MASKIN							
CERE- MONI		DAN- SANT FÄGEL						SOM GROV- KORNIGA SKÄMT		

AL
OSTKRYSS

Namn: _____
 Address: _____

Vinstbok för krysset 1/2010 är "Reuters ru-
 tor 3". Skicka in lösningarna före den 22 mars
 till Svenskbygdens, PB 198, 00121 Helsingfors.
 Märk kuvertet "Kryss".
 Kom ihåg namn och adress.

Svenskbygdens Sudoku (lösningarna nederst på sidan)

Enkel

5	8		1		2	7		
6			8					
				4	5			
		7		5				
4			6	2				
1	5				4	6		8
	7			3				
2								
						4	2	

Expert

					6		3	
2	6	3				7		
							9	
			3			2		9
		7			4			
		1				8	6	
7			4		9			1
1		4	2					3
8						4		

Krysslösning 5/2009

BARACK SMÅ OD- LINSAR	B	BRANSLA SES I TÄTEN	K	PERSON BEROEN NINSEN NOSE	S	SLAG STAT I ASTEN	S	KAN MÅN RESE SLASOR?	U	URP- SATS UT- BYTTA	K	
	K	O	L	O	N	I	L	O	T	T	T	R
ÄR ACTE- INNE- HÄVARE	D	E	L	Ä	G	A	R	E	R	E	R	I
	D											S
ALDR BETVE TJANST- VÄLLE	B	A	V	A	S	E	R	N	A			A
	S	E	R	V	I	L	R	O	A	T	S	
DIKTER KAN MAN VÄ	S	V	E	R	S	E	R	R	A	T	A	
	B	A	N	A	M							N
GTACK VAD STÄRKE I-SÖVER	K	K	R	E	E	R	A					U
	H	A	J	F	E	N	O	R				A
SVENSK FJÖRD BOR MAN BREV	I											S
	A	D	R	E	S	S	E	R	A			A
VANLIG KOD PREST BENTON	E	A	N	T	R	E	H	E	D	T	A	G
	J	F	K	V	Ä	N	T	S	A	L		L
PROFET ATLAS	J	E	R	E	M	I	A	M	I	N	E	L
	K	O	T	A	T	E	K	A	N	N	O	R
SEMES- TER SYSSLA TALANG	R	E	S	A	T	R	I					A
	Ä	D	R	A	D	Ä						O
ÄNGER LÄRE	E	D	B	R	I	L	L	O	R	R	A	D
	U	N	D	E	R	S	T	I	O	I	A	K
LAND I AFRIKA	M	A	R	O	C	K	O					K
	S	K	A	U	P	P	R	E	T	A	D	E
	S	K	A	R	E	P	L	Ä	T	A		A

Kryssvinnare

Vinnare i krysset 5/2009 är Be-
 nita Sviberg i Pargas. Hon får bo-
 ken *Stora boken om Mumin*. Svensk-
 bygden gratulerar.

Sudokulösningar

Enkel

7	2	4	3	5	1	6	8	9
3	8	6	7	9	2	4	5	1
1	6	5	1	8	4	9	2	7
4	6	4	8	7	5	9	1	3
5	1	5	3	4	2	6	7	8
6	7	9	2	8	1	3	5	4
6	9	6	5	2	3	7	8	4
8	1	4	8	9	5	1	7	2
2	3	2	6	1	3	4	8	5

Expert

2	6	7	9	4	8	5	1	3
7	8	3	9	1	4	5	6	2
6	1	5	9	3	2	4	7	8
8	3	9	4	6	7	2	5	1
9	5	7	1	5	2	6	8	4
3	6	8	5	4	9	1	2	7
5	2	1	5	7	3	6	4	8
4	2	7	9	4	8	1	3	6
7	9	4	2	1	6	3	5	8
4	2	7	9	4	8	5	1	3

SFV stärker din kompetens!

Svenska folkskolans vänner är en mångsidig och livskraftig förening med över 10 000 medlemmar. Föreningens uppgift är att stimulera det finlandssvenska bildningsarbetet, ge möjlighet till utbildning och kompetens för finlands-svenskarna, och att arbeta för det svenska språket i Finland. SFV satsar på livslångt lärande och vuxenutbildning samt på barn- och ungdomsverksamhet.

Bli medlem i Svenska folkskolans vänner!

Det går enklast via vår webbplats sfv.fi eller genom att ringa 09-6844 570.

Kansliet har öppet kl. 9–16

Annegatan 12, 4. vån
00100 Helsingfors
sfv@sfv.fi